

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

262.4

Ա. 89

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԲ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵՐԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա.—1917 Փետրուար 18

Բ.—1917 Յուլիս 29

Գ.—1918 Ապրիլ 7—8

1919

ԵՐԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՊՈՍԹՈՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՅՈՒՏ

ՕՐԻՆԱԿ

262.4
Ա - 89

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԵՐԵՔ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա.—1917 Փետրուար 18

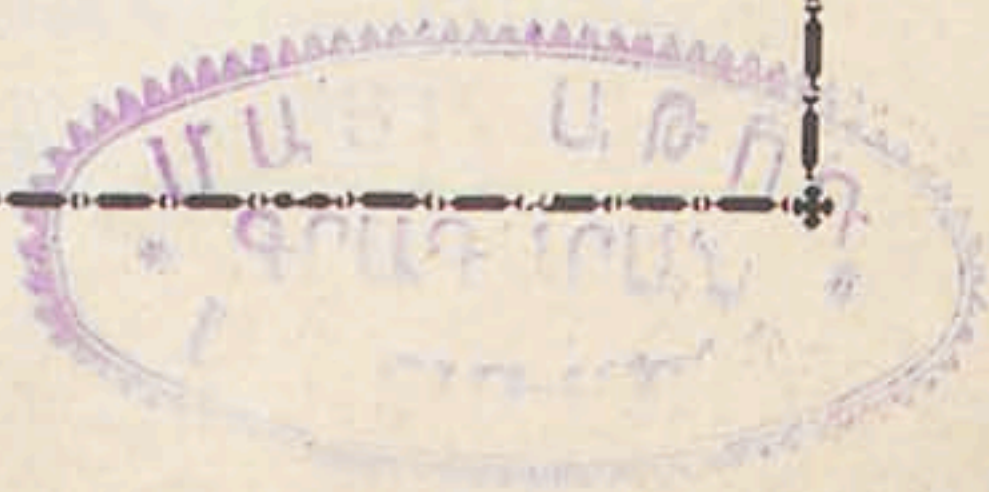
Բ.—1917 Յուլիս 29

Գ.—1918 Ապրիլ 7—8

1919

ԵՐԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՊՈՍԹՈՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Ա.

51381

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

1917 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՈՒՍՏՐ, ՄԷՍ.

~~4248~~

~~6549-64~~

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Ա.

ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
1917 ՓԵՏՐ. 18*)

ՆԻՍՏ Ա.

1. ԲԱՅՈՒՄ, ՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ
ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ, ԸՆՏՐՈՈՒԹԻՒՆ ԴԻԻԱՆԻ
ԵՒ ՕՐԱԿԱԳԻ ԽՆԴԻՐ

Ամեր. Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Դիւանին հրա-
ւէրով՝ Ամերիկահայ Երեսփոխանական Ժողովը դու-
մարուեցաւ Ուսարի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ Ազգ. Ժո-
ղովաւորաւ, նախագահութեամբ Գեր. Առաջնորդ
Հօր եւ ներկայութեամբ 19 Թեմերէ ընտրուած 55 Ե-
րեսփոխաններու :

(*) Այս Արձանագրութիւնը վաւերացուեցաւ
1917 Յուլիս 29ի Երեսփոխանական Ժողովոյ առաջին
Նիստին մէջ :

Նիստը բացուեցաւ Նախագահ Տ. Արսէն Վրդ. Վեհապետի աղօթքով, ժամը 12.30ին, կէսօրէն ետքը, եւ մինչեւ Դիւանի կազմութիւնը՝ ժողովը վարելու գործը յանձնուեցաւ Կեդր. Վարչութեան Դիւանին:

Վարչութեան Ատենադպիր Տիար Մ. Գ. Պէրպէրեան կարգաց երեսփոխաններու հետեւեալ ցանկը.

ՈՒՍՏՐԻ ԹԵՄԷՆ

1. Գեղամ Միքրօեան
2. Մինաս Զամանիկեան
3. Առաքել Եաղըճեան
4. Պօղոս Ճորճորեան

ՊՈՍԹՈՆԻ ԹԵՄԷՆ

5. Տ. Մուշեղ Արքեպս. Սերոբեան (բացակայ)
6. Միհրան Սվաղլեան
7. Ովսիա Երամեան
8. Դաւիթ Ղուկասեան

ՓՐԱՎԻՏԷՆՍԻ ԹԵՄԷՆ

9. Տ. Վաղարշակ Ծ. Վ. Արշակունի
10. Զաքար Դանիէլեան
11. Պապա Խալընեան
12. Նշան Բաշալեան
13. Աւետիս Տէրոյենց
14. Աւետիս Կէօլճիքեան
15. Մելքոն Ռստիկեան
16. Թորոս Վարդանեան
17. Արամ Նալպանդեան

18. Համբարձում Շարօեան

19. Վարդան Մամիկոնեան

ԼՕՐԷՆՍ—ԼՕՎԷԼԻ ԹԵՄԷՆ

20. Տ. Եղիշէ Քհնյ. Գալչընճեան

21. Մարկոս Տէր Մանուէլեան

22. Շմաւոն Մինասեան

23. Սերոբ Տէրաէրեան

ԹՐՕՅԻ ԹԵՄԷՆ

24. Տ. Մամբրէ Քհնյ. Բելթիկեան (Փոխանորդ
Տ. Ղեւոնդ Վրդ. Մարդուկէսեանի)

25. Մինաս Հայրապետեան

ՈՒԷՍԹ ՀՕՊՕՔԸՆԻ ԹԵՄԷՆ

26. Յով. Եաղճեան (Փոխանորդ Տ. Սերովրէ
Քհնյ. Ներշապուհի)

27. Տիգրան Վարդանեան

28. Տիգրան Աղամեան

29. Կարապետ Չանդալեան

30. Հայկ Սըմսարեան

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ԹԵՄԷՆ

31. Տ. Մատթէոս Քհնյ. Մանիկեան

32. Գարեգին Երկանեան

33. Հրաչեայ Գամպուրեան

34. Հրաչեայ Հողկրողեան

ՖԻԼԱՏԷԼՖԻԱՅԻ ԹԵՄԷՆ

- 35 . Տ . Պետրոս Քհնյ . Վարդանեան
 36 . Նաղարէթ Կիւմիշկէրտանեան
 37 . Յ . Թումայեան (Փոխանորդ Ֆրանք Նահիկեանի)

ՇԻՔԱԿՕՅԻ ԹԵՄԷՆ

- 38 . Աւետիս Սեւեան (Փոխանորդ Տ . Վահրամ Վ . ի)
 39 . Գէորդ Պ . Թովմաճանեան (Փոխանորդ Տոքթ .
 Շէքէրճեանի)
 40 . Եղիա Քըյմէթեան (Փոխանորդ Յ . Տապանեանի)

ՖՐԷԶՆՕՅԻ ԹԵՄԷՆ

- 41 . Տոքթ . Կ . Յ . Գալուստեան (Փոխանորդ Վարդան
 Ծ . Վրդ . Գասպարեանի)
 42 . Վահան Քիւրքճեան
 43 . Մաղաք Գ . Պէրպէրեան

ՖԱՌԻԼԸՐԻ ԹԵՄԷՆ

- 44 . Տ . Շահէ Ծ . Վ . Գասպարեան (Փոխանորդ Տ .
 Թէոդորոս Քհնյ . Իսահակեանի)
 45 . Գէորդ Սրապեան

ՍԻՐԱՔԻԻՍԻ ԹԵՄԷՆ

- 46 . Տոքթ . Փ . Աղամեան
 47 . Ստեփան Նիքսարլեան (Փոխանորդ Յ . Աղատ-
 եանի)

ՔԻՆԷԹԻՔԷԹԻ ԹԵՄԷՆ

48. Տ. Տրխիոն Ծ. Վրդ. Պիծակեան

49. Սարգիս Տէմիրճեան

50. Գարեգին Գէորգեան

ՏԻԹՐՈՅԹԻ ԹԵՄԷՆ

51. Գէորգ Ճախալեան (Փոխանորդ Տ. Սահակ Վրդ. Նազարէթեանի)

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

52. Կարապետ Փափաղեան

ՐԻՉՄԸՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

53. Յարութիւն Գասապեան

ՄԵՍԻՆԱՅԻ ԹԵՄԷՆ

54. Եղիազար Աղամեան

ՊԻՆԿԷՄԹԸՆԻ ԹԵՄԷՆ

55. Մանուկ Էլմասեան

ՍՓՐԻՆԿՅԻԼՏԻ ԹԵՄԷՆ

56. Ներսէս Փիլիկեան

Երեսփոխաններու օրինաւորութիւնը ճշտուելէ ետք (բացառութեամբ Տիարք Յովհ. Եաղճեանի, Հայկ Սըմսարեանի եւ Վարդան Մամիկոնեանի) Ժողովը միաձայնութեամբ իրաւունք տուաւ Դիւանին կազմել ընտրելեաց եռապատիկ ցանկ մը Երեսփոխանական Ժողովոյ Դիւանին ընտրութեան համար:

Դիւանը Ժողովին ներկայացուց հետեւեալ եռապատիկ ցանկը Ատենապետի ընտրութեան համար.

Մարկոս Տէր Մանուէլեան
Տոքթ. ֆ. Ադամեան
Աւետիս Սէլեան

Իսկ Ատենադպիրի ընտրութեան համար հետեւեալ եռապատիկ ցանկը .

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան
Թորոս Վարդանեան
Շմաւոն Մինասեան

Ժողովը դադարնի քուէով Ա. Ատենապետ ընտրեց Մարկոս Տ. Մանուէլեան, իսկ Բ. Ատենապետ՝ Տոքթ. ֆ. Ադամեան :

Ատենադպիրի ընտրութիւնը կատարուեցաւ ձեռամբարձ քուէով, եւ Ա. Ատենադպիր ընտրուեցաւ Մաղաք Գ. Պէրպէրեան, իսկ Բ. Ատենադպիր՝ Թորոս Վարդանեան :

Նորընտիր Դիւանը անցաւ իր պաշտօնին գլխուխը : Երեսփոխաններ լսեցին Տիարք Հայկ Սըմսարեանի, Վարդան Մամիկոնեանի եւ Յովհ. Եաղճեանի ընտրութեանց օրինաւորութեան դէմ յարուցուած խնդիրը եւ թերուդէմ վիճելէ յետոյ, մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ անհետեւանք թողուլ յարուցուած խնդիրները՝ փաստերու անբաւականութեանց պատճառաւ, եւ վերոյիշեալ Երեսփոխաններն արտօնուեցան մասնակցիլ Ժողովին՝ իբրեւ օրինաւոր երեսփոխաններ :

Ժողովը յետոյ անցաւ իր օրակարգի խնդրոյն, որ էր՝ «Համերաշխութեան խնդիրը» :

Երեսփոխանական Ժողովէն ընտրուած Լիազօր

Յանձնախումբին Ատենապետ՝ Մ . Գ . Պէրպէրեան
 կարգաց Յանձնախումբին գործունէութեան ընդ-
 հանուր տեղեկագիրը , եւ անոր յարակից պաշտօնա-
 կան գրութիւնները , որք ստացուած էին Հ . Յ . Դաշ-
 նակցութեան Կեդր . Կօմիտէէն եւ Ազգ . Պաշտ . Միութեան :
 Յանձնախումբին տեղեկագրութենէն ինչ-
 պէս նաեւ փոխանակուած թղթակցութիւններէն
 յայտնուեցաւ , որ համերաշխութիւնը գոյացնելու
 համար միայն մէկ առարկելի կէտ կը մնար Հ . Յ .
 Դաշնակցութեան եւ Ազգ . Պաշտ . Միութեան միջեւ ,
 որն էր փոխադարձ համաձայնութեան սկզբունքը
 կիրարկել համերաշխական մարմինը կազմող ներ-
 կայացուցիչներու ընտրութեան համար : Վիճաբա-
 նութիւններն սկսան այս խնդրոյ վրայ : Բայց պէտք
 է դիտել տալ , որ Լիազօր Յանձնախումբին կողմէ
 գրուած էր թէ՛ Հ . Յ . Դաշնակցութեան Կեդր . Կօ-
 միտէին եւ թէ՛ Ազգ . Պաշտ . Միութեան , որպէս զի
 երկ-երկու Լիազօրներ նշանակէին Երեսփ . Ժողովին
 հրաւերով , անհրաժեշտութեան պարագային ներկայ
 դնուելու Ժողովին , համերաշխութեան խնդրոյն
 շուրջ բերանացի լուսաբանութիւններ տալու հա-
 մար : Լիազօր Յանձնախումբի հրաւերին ի պատաս-
 խան՝ Հ . Յ . Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր . Կօ-
 միտէն ընտրած էր իր երկու Լիազօր ներկայացու-
 ցիչներ , Տոքթ . Ն . Տ . Ս . Թաշճեան եւ Ահարոն Սա-
 չաքլեան , որոնք ներկայ դնուելով Ժողովին՝ տուին
 հարկ եղած լուսաբանութիւններն ու բացատրու-
 թիւնները , իբր լրացուցիչ մաս Հ . Յ . Դաշնակցու-
 թեան կողմէն Լիազօր Յանձնախումբին ուղարկուած

Թղթակցութիւններուն համերաշխութեան խնդրին նկատմամբ :

Վիճարանութիւնները շարունակուեցան եւ տակաւին եղրակացութեան մը չյանգած՝ նիստը փակուեցաւ ժամը 7.30ին, մէկ ժամ յետոյ վերսկսելու որոշումով :

ՆԻՍՏ Բ .

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

ԵՒ ՀՐԱԺԱՐԵՑՈՒՑՈՒՄՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ

Երեսփոխանական Ժողովին Երկրորդ Նիստը բացուեցաւ իրիկուան ժամը 8.30ին, նախագահութեամբ Առաջնորդ Հօր եւ ներկայութեամբ 50 Երեսփոխաններու :

Վիճարանութիւններ վերսկսան Օրակարգի խնդրին շուրջ, որ տեւեց մօտաւորապէս մէկուկէս ժամ եւ վերջապէս ձայներու մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը .

«Երեսփոխանական Ժողովը լսելով Յանձնախումբի տուած տեղեկութիւնները եւ այդ առթիւ արտայայտուած դանադան կարծիքները, կը յանգի այն եղրակացութեան, որ համերաշխութեան իրականացման համար անհրաժեշտ է ընդունիլ ներկայացուցիչներուն փոխադարձ համաձայնութեան ըսկըզբունքը, եւ կը պարտադրէ ազգային բոլոր դործօն մարմինները համաձայնիլ այս սկզբունքին շուրջ եւ իրականացնել ազգային բաղձացուած համերաշխութիւնը : Անհամաձայնութեան պարագային՝ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը պիտի ճշտէ իր բռնելիք դիրքը, եւ այս համաձայնութեան դործին

վարումը կը յանձնուի նախորդ Երեսփոխանական Ժողովէն ընտրուած եւ արդէն գոյութիւն ունեցող Լիազօր Յանձնախումբին» :

Համերաշխութեան խնդիրը լուծուելէ յետոյ, քանի մը երեսփոխաններ (մասնաւորապէս Պոսթոնի երեսփոխան Տ. Միհրան Սվազեան) առաջարկ բերին զբաղիլ Առաջնորդին պաշտօնավարութեան ու անձին դէմ եղած գրաւոր ու բերանացի բողոքներով : Այս մասին թերուդէմ վիճարանութիւններ եղան, կարգացուեցաւ Սահմանադրութեան յայտնի յօդուածները եւ մեկնութիւններ տրուեցան ատոնց իմաստին վրայ եւ վերջապէս Ժողովին նախադաճը՝ Տ. Արսէն Վրդ. խօսք ատենելով, յայտարարեց .

—«Թէեւ Ժողովը Կեդր. Վարչութեան պատրաստած օրակարգէն դուրս ուրիշ խնդիրներով զբաղելու իրաւունք չունի եւ Սահմանադրութեան 13րդ յօդուածին համաձայն՝ Առաջնորդի անձին ու պաշտօնավարութեան դէմ եղած դանդաւաները պէտք էր որ նախապէս Կեդր. Վարչութեան ղրկուէին, այսուամենայնիւ ես պիտի լսեմ իմ դէմ եղած բոլոր բողոքները եւ ինքզինքս պիտի պաշտպանեմ, պայմանաւ որ Ժողովը դոնրաց շարունակուի, որպէս զի Ժողովուրդը իմանայ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ» : Կեդր. Վարչութեան Ատենապետ Մ. Գ. Պէրպէրեան յայտարարեց, թէ Երեսփոխանական Ժողովին օրակարգը պատրաստուած է Վարչութեան Դիւանին կողմէ, ատանց Վարչութեան գիտութեան եւ որոշումին, հակառակ Սահմանադրութեան 42րդ յօդուածին տրամադրութեան . հետեւաբար Երեսփոխա-

Հրաման. Եւ
որոշում

նական ժողովը իրաւասու է ժողովին օրակարգը աւելցնել կամ պակսեցնել—եթէ ինք կարեւոր կը համարի: Այս հասկըցողութեամբ ժողովը համաձայնեցաւ Նախագահին առաջարկած պայմանին եւ որոշեց նիստը դոնրաց շարունակել: Երեսփոխանի մը կողմէն բերուեցաւ սա՛ առաջարկը.

—«Առաջնորդին պաշտօնավարութեան եւ անձին դէմ եղած դրաւոր եւ բերանացի բողոքներուն նկատառութիւնը իբրեւ օրակարգի խնդիր քուէարկել եւ հարցապնդում ուղղել Առաջնորդին»:

Սոյն առաջարկի վրայ թերուդէմ վիճարանութիւններէ ետքը՝ 21ի դէմ 23 քուէով (ոմանք ձեռնպահ) ընդունուեցաւ այդ առաջարկը, եւ այսպէս Առաջնորդի պաշտօնավարութեան խնդիրը օրինաւորապէս անցաւ օրակարգ: Վերոյիշեալ առաջարկը քուէարկուելէ եւ օրակարգ անցնելէ ետք՝ Նախագահ Տ. Արսէն Վրդ. ինքնաբերաբար սրահը թողուց ու հեռացաւ, առանց բառ մը խօսի արտասանելու եւ հակառակ քիչ առաջ ժողովին իր ըրած յայտարարութեան: Այս պարագային մեկնեցան նաեւ կարգ մը ուրիշ երեսփոխաններ եւս, ժամանակը ուշ ըլլալու պատճառաբանութեամբ. սակայն Երեսփոխաններու բացարձակ մեծամասնութիւնը մնաց եւ ժողովն շարունակուեցաւ կատարեալ օրինաւորութեամբ:

Օրակարգ անցած խնդիրները— այսինքն՝ Առաջնորդին դէմ եղած բողոքները նկատի առնուեցան եւ թերուդէմ երկար վիճարանութիւններ եղան: Երեսփոխաններու մեծագոյն մասը այն կարծիքէն էր, որ Տ. Արսէն Վրդ. ի պաշտօնավարութիւնը բո-

լորովին անգոհացուցիչ էր եւ նոյն իսկ սկսած էր ազգային ու եկեղեցական շահերուն վնասակար դառնալ ամիսներէ ի վեր, հետեւաբար պէտք էր հրաժարցնել դայն: Այս կարծիքին հակառակ արտայայտուեցան քանի մը Երեսփոխաններ, պնդելով, թէ «ժամանակը անյարմար է Առաջնորդի փոփոխութիւն րնելու եւ թէ Արսէն Վրդ.ին վեց ամիս եւս պաշտօնավարելու պատեհութիւն տալու է»:

Ժողովը լսելէ ետքը բոլոր վիճաբանութիւնները՝ ուղեց վճիռ մը տալէ առաջ հրաւիրել Առաջնորդը, որպէս զի իր դէմ եղած ամբաստանութիւնները լսէ եւ պատասխանէ, ինչպէս որ ինքն յայտարարած էր ժողովին առջեւ: Այս նպատակաւ պաշտօն տրուեցաւ Սփրինկֆիլտի Երեսփոխան Ներսէս Փիլիկեանին, որ Առաջնորդարան երթայ եւ ժողովի հրաւիրէ Առաջնորդը:

Գեր. Տ. Արսէն Ծ. Վրդ. Վեհունի հրաւիրակ Երեսփոխանին տուած է հետեւեալ շա'տ յատկանշական պատասխանը.

—«Ես ժողովը լուծած եմ. ժողովը չի կրնար շարունակուիլ ու ես չեմ ի դար»:

Արսէն Վ.ի այս պատասխանին վրայ Երեսփ. Ժողովը շարունակեց իր դործը և համաձայն Սահմանադրութեան 30րդ յօդուածին տրամադրութեան, ներկաներու բացարձակ մեծամասնութեամբ (2-ի դէմ 27) քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը.

«Երեսփոխանական Ժողովը իր 1917 Փետր. 18ի նիստին մէջ լսելէ վերջ Առաջնորդ Գեր. Արսէն Ծ.

Վրդ. Վեհունիի դէմ յայտնուած գրաւոր եւ բերա-
նացի գանդատները, եւ

Նկատելով, որ Արսէն Ծ. Վրդ. Վեհունի իր պաշ-
տօնավարութեան միջոցին Սահմանադրական սկըզ-
բունքներու եւ տրամադրութեանց հակառակ ինքնա-
դրլուի եւ կամայական տնօրինութիւններ ըրած է,
հաշիւ եւ տեղեկագիր ներկայացնելէ խուսափած է,
նոյն իսկ անտես ըրած է Երեսփոխանական Ժողովին
կողմէ տրուած որոշումները եւ յանձնարարութիւն-
ները.

Նկատելով, որ իր պաշտօնական յարաբերու-
թիւններուն մէջ քէքքէ գուրկ գտնուած է,

Նկատելով, որ եկեղեցական պաշտօնէութեան
մէջ տեսնուած անկարգութիւններու եւ դայթակղա-
կան արարքներու նկատմամբ անտարբեր մնացած է,

Նկատելով, որ Ամերիկայի Կրօնական, եւ աղ-
գային պաշտօնական շրջանակներու մէջ իրեն նկատ-
մամբ յարգանք եւ համակրանք կը պակսի, ինչ որ
անկարելի կ'ընէ իր գործակցութիւնը վարչական
մարմիններու հետ,

Կ'որոշէ,

Ա.— Ամերիկահայ Սահմանադրութեան 30րդ
Յօդուածին մէջ տրուած իրաւասութեան համաձայն
Առաջնորդական պաշտօնէ հրաժարցնել Գեր. Տ. Ար-
սէն Ծ. Վրդ. Վեհունին, եւ այս որոշումը իրեն հա-
ղորդել Դիւանին միջոցաւ:

Բ.— Այս որոշումը հաղորդել Կեդր. Վարչու-
թեան, յանձնարարելով, որ ըստ Սահմանադրու-
թեան, Տեղապահ մը ընտրէ, իսկ եթէ Կեդր. Վար-

չութիւնը թուականէս մինչեւ երկու շաբաթ նիստ
ընելով չգործադրէ այս որոշումը, այն ատեն Երես-
փոխանական Ժողովոյ Դիւանին կողմէ հրաւեր ուղ-
ղուի Ֆրէզնոյի Հողեւոր Հովիւ Գեր. Տ. Վարդան Ծ.
Վրդ. Գասպարեանին և կոչուի Տեղապահութեան: Եւ
եթէ Վարդան Ծ. Վրդ. այդ պաշտօնը վերջնակա-
նապէս մերժէ, այն ատեն միեւնոյն հրաւերը ուղղել
Գեր. Բաբգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանին:

Գ. — Այս իրողութիւնները անմիջապէս հաղոր-
ղել Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին»:

Քուէարկուած սոյն բանաձեւին հակառակ քուէ-
տուին Տոքթ. Փ. Աղամեան և Մ ինաս Զամանիկեան,
իսկ ի նպատակ հետեւեալ Երեսփոխանները.

1. Աւետիս Տէրոյենց	Երեսփոխան Բրավիտէնսի
2. Աւետիս Սէլեան	» Շիքակոյի
3. Առաքել Գ. Եաղըճեան	» Ուստրի
4. Կարապետ Փափաղեան	» Քլիվլէնսի
5. Դաւիթ Առկասեան	» Պոսթոնի
6. Պապա Սալընեան	» Բրավիտէնսի
7. Գէորգ Սրապեան	» Ֆաուլըրի
8. Պողոս Ճորճորեան	» Ուստրի
9. Զաքար Դանիէլեան	» Բրավիտէնսի
10. Հայկ Սըմսարեան	» Ուէսթ Հոպօքըն
11. Եղիշէ Քհնյ. Գալչընճեան	» Լօվէլ-Լօրէնսի
12. Շահէ Վրդ. Գասպարեան	» Ֆաուլըրի
13. Սերոբ Տէրտէրեան	» Լօվէլ-Լօրէնսի
14. Գէորգ Պ. Թովմաճանեան	» Շիքակոյի
15. Մ. Գ. Պէրպէրեան	» Ֆրէզնոյի
16. Ն. Ս. Կիւմիշկեարտանեան	» Ֆիլատէլֆիաի

17. Յովհաննէս Թէմօյեան	»	»
18. Ուսիա Երամեան	»	Պոսթոնի
19. Կարապետ Մ. Չանգալեան	»	Ուէստ Հօպօքնի
20. Մ. Տէր Մանուէլեան	»	Լօվէլ-Լօրէնսի
21. Սարգիս Տէմիրճեան	»	Նիւ Պրիթլնի
22. Շմաւոն Մինասեան	»	Լօվէլ-Լօրէնսի
23. Միհրան Սվաղլեան	»	Պոսթոնի
24. Ներսէս Փիլիկեան	»	Սփրինկֆիլտի
25. Վահան Մ. Քիւրքճեան	»	Ֆրէզնօյի
26. Տոքթ. Կ. Յ. Գալուստեան	»	Պոսթոնի
27. Վարդան Մամիկոնեան	»	Բրաւիտէնսի

Ժողովը յանձնարարեց դիւանին ընդարձակ տեղեկագիր մը դրկել Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին, Առաջնորդին հրաժարեցուցման պատճառները թուող եւ մանրամասնօրէն բացատրող տեղեկագիր մը :

Նոյնպէս յանձնարարուեցաւ Դիւանին, Տ. Արսէն Ծ. Վրդ. Վեհուհիի հրաժարեցուցման հետ յարաբերութիւն ունեցող խնդիրները տնօրինել ըստ իր հայեցողութեան եւ համաձայն ժողովին կողմէ քուէ արկուած բանաձեւին :

Երեսփոխանական Ժողովը իր նիստը վերջացուց կէս դիշերէն ետք ժամը 2.30ին, Դիւանին վերոյիշեալ յանձնարարութիւններն ընելէ ետքը :

Ի Դիմաց Ամերիկահայ Աղգ. Երեսփ. Ժողովի

Ատենադպիր

Ատենապետ

Մ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՄԱՐԿՈՍ Տ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ԱՄՓՈՓՈՒՄՆ ԵՒ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այն ընդարձակ Տեղեկագրին, որ դրկուեցաւ ան վեհ. Հայրապետն Ամենայն Հայոց, 1917 Մարտ 10 թուականաւ, Երեսփոխանական Ժողովոյ Դիւանին կողմէն:

Տեղեկագիրը նախ կը նկարագրէ 1917 Փետր. 18ի Երեսփոխանական Ժողովին գումարումը՝ ներկայութեամբ յիսուն հինգ Երեսփոխաններու եւ Նախագահութեամբ Առաջնորդին (Տ. Արսէն Մ. Վ. Վեհունի):

Համերաշխութեան խնդրին վիճարանութեան միջոցին, Երեսփոխաններէն ոմանք խստիւ քննադատած են Առաջնորդը, որ չարաչար խեղաթիւրած է Համերաշխութեանց բանակցութեանց հիմը կազմող նախորդ բանաձեւը, որ չէ՛ յարդած 1916 Հոկտ. 27—31 գումարումաւ Երեսփոխանական Ժողովոյ որոշումները, որ կորսնցուցած է իր չէղոքութիւնը եւ իր միակողմանի ընթացքով՝ վտանգած է Համերաշխութեան յուսալից ձեռնարկը:

Գեր. Տ. Արսէն Վրդ. ոտքի ելնելով յայտարարած է, որ պիտի պատասխանէ այդ ամբաստանութեանց, պիտի պաշտպանէ ինքզինք եւ պիտի հրաժարի, բայց անկարող եղած է իր պատասխաններուն եւ ինքնապաշտպանութեան մէջ, որուն վրայ խումբ մը Երեսփոխաններ աղմկեր են Ժողովասրահը, պնդելով, որ Ժողովը իրաւունք չունի արտաքոյ Օրակարգի խնդրով զբաղելու:

Առաջնորդը, քաջալերուելով այս աղմուկներէն, յայտարարեր է, որ իր անձին կամ իր պաշտօնավարութեան դէմ եղած դանդաւաններ անպայման պէտք է անցնին Կեդրոնական Վարչութեան բովէն: Երեսփոխանք՝ Սահմանադրութեան 42րդ եւ 30րդ յօդուածները մատնանիշ ըրած են, թէ օրինաւոր է Ժողովին ընթացքը, եւ ասոր վրայ Առաջնորդը դարձեալ յայտարարեր է պատասխանել հարցապնդումներու, պայմանաւ որ Ժողովը քուէով յայտնէ իր կամքը:

Ժողովը իր այս պայմանն ալ ընդուներ եւ որոշեր է.

Ա.— Նկատելով, որ 1916 Հոկտ. 29—31ի Երեսփոխանական Ժողովն ալ, թէեւ հակառակ Սահմանադրութեան 27րդ յօդուածին եւ Արսէն Վրդ.ի քրմահաճ կարգադրութեամբ միակ Օրակարգով հրաւիրուած էր ի նիստ, բայց Ժողովը ուրբ նոր խնդիրներ ալ աւելցուցած է այդ Օրակարգին վրայ.

Բ.— Նկատելով, որ 1916 Հոկտ. 29—31ի Երեսփոխանական Ժողովն որոշած է, որ երեք ամիս ետքը գումարուելիք Երեսփոխանական Ժողովը՝ չարունակութիւնն ըլլայ նախորդին.

Գ.— Նկատելով, որ Օրակարգի նոր խնդիրը ըստուածները՝ նոյն ինքն վերջին Հոկտ.ի Երեսփոխանական Ժողովէն քուէարկուած եւ սակայն Առաջնորդի կողմէն չյարգուած եւայլն խնդիրներ են.

Դ.— Նկատելով, որ նոյն ինքն Արսէն Վրդ. քանիցս յայտարարած է թէ պիտի պատասխանէ իրեն դէմ եղած ամբաստանութեանց եւ հարցապնդմանց.

1917 թ. հունիսի 95.

Տարած. Խոսք

Ժողովը՝ ձեռամբարձ քուէով—21ի դէմ 23 քուէով՝ —որոշած է Օրակարգ անցնել «Առաջնորդի անձին եւ պաշտօնավարութեան դէմ Երեսփոխաններէ եկած դրաւոր եւ բերանացի դանդառները եւ բողոքները, եւ հարցապնդում ուղղել իրեն» :

Ասոր վրայ Առաջնորդը, առանց բառ մը ըսելու, ինչպէս նաեւ կարգ մը Երեսփոխաններ, կը թողուն Ժողովասրահը եւ կը մեկնին :

Դիւանը կը ճշտէ մնացող Երեսփոխաններուն թիւը եւ տեսնելով որ օրինաւոր մեծամասնութիւնը ներկայ է, Ժողովը կ'որոշէ շարունակել իր դործը :

Բ․րդ Ատենապետի առաջարկութեամբ Ժողովի կողմէն պաշտօն կը տրուի Սրբինկֆիլտի Երեսփոխանին, որպէս զի երթայ Առաջնորդարան եւ Ժողովի հրաւիրէ Առաջնորդը, որ սա կերպով կը պատասխանէ այդ հրաւերին .

—«Ես Ժողովը լուծած եմ . Ժողովը չի կրնար շարունակուիլ ու ես չեմ ի գար» :

Ժողովը դարմանքով կը լսէ Առաջնորդին այս հակառակմանադրական պատասխանը, կ'արձանագրէ զայն եւ կը շարունակէ իր նիստը, եւ քննելով անոր դործերը կը գտնէ դանոնք հակառակմանադրական, եւ հետեւաբար կ'ամբաստանէ զԱրսէն Ծ․ Վրդ․ Վեհունին, եւ ամբաստանեալին կուտայ օրինաւոր միջոց եւ ժամանակ, որպէս զի պաշտպանէ ինչդինքն, բայց նա կը մերժէ, եւ 2ի դէմ 27 քուէով կուտայ օրինական վճիռը :

Իսկ Արսէն Վրդ․ին դէմ եղած ամբաստանութիւններն են .

ԱՌԱՋԻՆ

1914 Նոյմ . 26—27ին Երեսփոխանական Ժողովը, նոյն ինքն Կեդրոնական Վարչութեան եւ Առաջնորդ Արսէն Վրդ . ին դիմումին վրայ, որոշած է Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը եւ միանգամայն ընտրած է «Երեք հոգիէ բաղկացեալ Յանձնախումբ մը, որ Կեդրոնական Վարչութեան հետ վերջնական ձեւի մը վերածելով զայն, զրկէ Վեհ . Հայրապետին ի վաւերացումն, եւ այնուհետեւ ձեռնարկէ զայն հաստատել տալու Ամերիկեան Կառավարութեան» (Տե՛ս տպագրեալ Ատենագրութիւն Ամերիկահայ Երեսփոխանական Ժողովոյ 1914 տարւոյ, էջ 30—31) :

Այդ որոշման վրայէն կ'անցնի երկուքուկէս տարի եւ Արսէն Վրդ . չգործադրեր զայն :

1916 Հոկտ . 29—31ի Երեսփոխանական Ժողովը ցաւօք կ'արձանագրէ, թէ Արսէն Վրդ . չէ գործադրած իր երկուքուկէս տարի յառաջ տուած որոշումը, եւ երկրորդ անգամ պարզ եւ կտրուկ կերպով կը յանձնարարէ իրեն, որ իբրեւ Նախագահ, կատարէ իր պաշտօնը, գործադրելով տրուած որոշումը, եւ վերջ տալ «վարչական հրահանգ» անունով Առաջնորդարանէն պարբերաբար հանուած նորանոր օրէնքներու, եւ այլեւս չհամարձակի Երեսփոխաններ ընտրելու համար նոր օրէնքներ գծել իր Վարչութեան հետ :

1917 Փետր . 18ի Երեսփոխանական Ժողովը դարձեալ դառնութեամբ կը տեղեկանայ, որ Արսէն Վրդ .

նոյն իսկ հրաւէր չէ ուղղած Սահմ. Վերաքննիչ Յանձնախումբի անդամոց, եւ դիտումնաւոր կերպով անարդած է Երեսփ. Ժողովին կրկնակի յանձնարարութիւնները եւ ընդդէմ դործած է Սահմանադրութեան 11րդ Յօդուածին Գրդ եւ Էրդ հաստատաներուն :

ԵՐԿՐՈՐԴ

Արսէն Վրդ., հակառակ Սահմանադրութեան 43րդ յօդուածին, «ինքն եղած է թէ՛ դրամները գանձողը եւ թէ՛ ծախսողը», ինչպէս ցոյց կուտայ 1914 տարուան Երեսփոխանական Ժողովոյ Ատենագրութիւնը (էջ 30), եւ այս ապօրինութիւնը խորին ցաւով շեշտուած է 1916 Հեկտ. 29—31ի Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ ալ, եւ հաստատուած է, որ Արսէն Վրդ. 300 տուարի գումար մը անձամբ գանձեր է, եւ կարեւորութիւն չէ տուած օրինական Գանձապետի բողոքներուն : Այսու հանդերձ Ժողովը անգամ մըն ալ յիշեցուցած է Արսէն Վրդ.ին Սահմանադրութեան 43րդ յօդուածը, եւ յանձնարարած է, մինչեւ 1917 Յունվար 7, տպագրել տալ Առաջնորդարանին երեք տարուան ելեւմտից հաշուեցոյցը եւ զրկել թեմերը :

1917 Փետր. 18ի Երեսփոխանական Ժողովը կը հաստատէ, թէ Արսէն Վրդ. այս հաշուական խնդրին մէջ ալ չէ յարդած Սահմանադրութեան 43րդ յօդուածը եւ չէ՛ դործադրած Ժողովին որոշումը հաշիւներու հրատարակութեան մասին, բռնարարած է Տնտեսական Ժողովին օրինական իրաւունքը, եւ խոյս տուած է հաշուետուութենէ :

ԵՐՐՈՐԴ

Կրօնական ժողովն ալ մատնած է անդործութեան եւ անպատուած է Առաջնորդարանը: Նախ քանադրօսիկ պատճառներով հրաժարցուցեր է զՄուշեղ Արքեպս. Սերոբեան՝ Վարչութեան եւ Կրօն. ժողովոյ Ատենապետութենէ: Անոր տեղ նշանակեր է անպաշտօն եկեղեցական մը, Տ. Տրիփոն Վրդ. Պիծակեան, որ չէր կրնար նոյն իսկ պարզ անդամ ըլլալ Կրօն. ժողովոյ՝ ըստ Յօդուածին Սահմանադրութեան:

Իսկ Կրօն. ժողովոյ Ատենապետութեան կոչած է Տիրայր Վրդ. Մարգարեանը, որ ստիպուած էր հեռանալ Ուէսթ Հոպօքընի հովուութենէն, Քէյրի անուն օտարազգի եւ անպատիւ կնոջ մը պատճառաւ:

Երեսփոխանաց վրդովմունքն ու զայրոյթը շատ մեծ եղաւ՝ երբ իրենց իսկ աչքերով տեսան մէկէ աւելի նամակներ, Տիրայր Վրդ. Մարգարեանի ամէնէն ծանօթ ձեռագրով եւ ստորագրութեամբ, գրուած հայերէն եւ անգլիերէն, որոնցմով այդ կիներ եւ հետն ալ ուրիշ կին մը, կը հրաւիրուին Առաջնորդարան Տասը հատ նամակներ այս թղթակցութենէն ձեռք բերուած են, ամէնքն ալ Տիրայր Վրդ.ի ձեռագիր, եւ ատոնց մէկուն մէջ գրուած է—«ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՊԱՏՄԱԾ ԵՄ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՍ ԵՒ ԻՄԱՅՈՒՅԱԾ ԱՆՈՐ, ՈՐ ԵՐԱԽՏԱՊԱՐՏ Է...»: Նամակները գրուած են 1917 Յունվարէն Փետրուար ամիսներու ընթացքին: ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՂԱԾ Է, ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ԹԷԼԷՖՈՆԻՆ ԹԻՒԸ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ Է, ՈՐՊԷՍ ԶԻ

ՀԻՒՐԵՐԸ ԱՊԱՀՈՎ ՀԱՄՆԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱ-
ՆԻՆ ՎԵՐՆԱՅԱՐԿԸ, որոնք սակայն Ուսար հասնելէ
յառաջ, Պոստոնի մօտ, Ռաքըսպրի, տան մը մէջ կը
ձերբակալուին՝ դադարնի ոստիկաններուն կողմէն,
եւ Նիւ Եորքի թերթերը կը տեղեկագրեն այս դայ-
թակղութիւնը:

1917 Փետր. 18ին, Երեսփոխանական Ժողովին
մէջ, Երեսփոխաններէն ոմանք տեղեակ էին արդէն
այս դայթակղութեան, այնպէս որ Տիրայր Վրդ.,
թէեւ Երեսփոխան, չհամարձակեցաւ դալ Ժողովին:
Իսկ Արսէն Վրդ. կարծեց իր ստախօսութեամբը բա-
ցատրել Կրօն. Ժողովոյ Ատենապետ եւ Առաջնորդա-
րանի Դիւանապետ Տիրայր Վրդ. Մարդարեանին
բացակայութիւնը, յայտարարելով, թէ «գացած է
մկրտութիւն ընելու»:

ԶՈՐՐՈՐԴ

1914 Նոյմբ. 26—27, Երեսփոխանական Ժողովը
որոշեց դորձակցիլ Ազգային Պաշտպանութեան Մի-
ութեան եւ ասոր վերաբերեալ բանակցութիւնները
եւ կարգադրութիւններն ընելու համար՝ ընտրեց
Լիազօր Յանձնախումբ մը:

Ա. Պ. Միութեան Նախագահ եղաւ Ամերիկայի
Հայոց Առաջնորդը: Արսէն Վրդ. իբրեւ Նախագահ,
երկուքուկէս տարի մնալէ ետքը այս Միութեան մէջ,
1916 Յունիսէն ի վեր «Երեւակայելի ամէն խոչնդոտ
հանեց գոյացած համերաշխութիւնն ալ քանդելու,
եւ տգեղ ու անտեղի եւ չափազանց կոշտ յարձակում-

ներով կուսակցական կիրքեր դրդուեց եւ յարանուանական դիւրագգածութիւններ վիրաւորեց» :

«Հայրապետական Դիւանին՝ Համար 1170 եւ Յուն. 1, 1916 թուակիր ընդարձակ եւ պատուական դրութիւնը՝ Արսէն Վրդ. Նիւ Եօրքի մէջ իր գումարել ջանացած ողբալի Ժողովին մէջ՝ խիստ անարժան ու անխոստովանելի դիտումներուն ծառայեցուց», եւ ատոր այնպիսի այլանդակ մեկնութիւններ տուաւ, որուն հետեւանքով Բողոքականք ոչ միայն Առաջնորդը ստիպեցին հրապարակաւ բացատրութիւններ տալու՝ զորս տուաւ ուրացումներով, այլ նաեւ շարաթներով Հայ մամուլը իրարու դէմ դրդուեց, եւ յետոյ ապա, 1916 Հոկտ.ին, Երեսփոխանական Ժողովը ամիրերան թողուց՝ իր յամառ, անխոհեմ, ինքնահաւան մարդու յերկրած յայտարարութիւններով :

Արսէն Վրդ. խնդիրը կնճռոտելէ դատ, Վեհ. Հայրապետին անունն ալ խառնեց իր անտեղի պայքարին մէջ եւ Ն. Ս. Օծութեան հրահանգները այլանդակեց եւ սխալ մեկնեց :

Ազգային Պաշտպանութեան Միութեան անդամակցող Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ երկու բարձրագոյն պաշտօնէից, Մուշեղ եւ Բարդէն Սրբազաններուն մասին շարախօսելէ դատ, Հայ Եկեղեցւոյ շահուց եւ պատուին պաշտպանութեան նկատմամբ անոնց թէ՛ կարողութիւնը եւ թէ՛ յօժարութիւնը կասկածի ենթարկելու նպատակով՝ յանդգնեցաւ զրպարտիչ նամակներ դրել Ն. Վեհափառութեան :

Ազգ. Պաշտ. Միութեան դէմ՝ հրապարակային

պայքարի հիմ դրաւ, պահանջելով, որ Միութեան որոշումները իր վէք-օյին ենթարկուին: Միութեան կողմէն մերժուեցաւ այս պահանջը, եւ Արսէն Վրդ. ասոր վրայ, հրամանագրեց Երեսփոխանական Ժողովի կողմէն Միութեան գործակցող երկու անդամներուն, որ այլեւս չենթան Միութեան նիստերուն:

Այսպիսի գործ մը Արսէն Վրդ. ի իրաւասութեանէն դուրս էր, քանի որ Երեսփոխանական Ժողովի կողմէն ընտրուած Լիազօր Յանձնախումբին տրուած էր այդ իրաւասութիւնը:

Բայց Արսէն Վրդ. իր խօսքնազլուիս կարգադրութեամբ ուղեց աւելի յառաջ երթալ եւ օր մըն ալ յայտարարեց, թէ «Հայ Առաք. Եկեղեցին բաժնուած է եւ դուրս եկած Ազգ. Պաշտ. Միութենէն»:

Արսէն Վրդ. ի կողմէն Երեսփոխանական Ժողովին ի նիստ հրաւիրուեցաւ յոկտեմբեր, 1916 Հոկտ. 29—31 ին, Օրակարգի միակ խնդրով մը, որ էր Հայրապետական Դիւանին վերոյիշեալ պաշտօնագիրը:

Բայց Երեսփոխանական Ժողովին, լսելէ ետքը թէ՛ Առաջնորդը եւ թէ՛ Ազգ. Պաշտ. Միութեան գործակցող իր ներկայացուցիչները, դատապարտեց Արսէն Վրդ. ին խնդնազլուիս տնօրէնութիւնը, չեղեալ համարեց անոր յայտարարած բաժանումը, չեչտեց համագործակցութեան պէտքը, որոշեց, որ 1914ին ընտրուած լիազօրներ շարունակեն իրենց պաշտօնը, եւ հրահանգ տուաւ նոյն ինքն Արսէն Վրդ. ին, որ զուտ ազգային և քաղաքական խնդիրներու մէջ խորհրդակցի Ազգ. Պաշտ. Միութեան հետ եւ ըստ այնմ

գրէ իր պաշտօնագիրները եւ դադրեցնէ իր ինքնագրութիւն կարգադրութիւնները:

Երեսփոխանական Ժողովը, իր 1917 Փետր. 18ի նիստին մէջ նկատի առաւ այս համերաշխութեան խնդիրը, եւ տեսաւ թէ Արսէն Վրդ. գործած է ինքնագրութիւն եւ վնասած է համերաշխութեան գործին, եւ ինքզինքը պատասխանատու չնկատեր Երեսփոխանական Ժողովին, որ զինքն Առաջնորդը ընտրած է:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Հայ թերթերու մէջ Արսէն Վրդ.ի հրաժարման մասին լուրեր հրատարակուած էին, Երեսփոխանական Ժողովոյ Դիւանի անդամներէն մէկը հարցում մը ուղղած է իրեն եւ խնդրած է որ բացատրութիւն մը տայ Ժողովին, որովհետեւ Երեսփոխանական Ժողովն իրաւունք ունի դիտնալու թէ Առաջնորդը հրաժարած է թէ ոչ: Արսէն Վրդ. խուսափողական պատասխան կուտայ, ըսելով թէ Ժողովը միակ Օրակարգ ունի եւ իրաւունք չունի դրադելու ուրիշ խնդիրներով, բայց կը հաստատուի, թէ Արսէն Վրդ. Օրակարգի կաղմութեան խնդրին մէջ ալ բռնաբարած է Սահմանադրութեան 42րդ յօդուածը, որ կեդրոնական վարչութեան կուտայ Երեսփոխանական Ժողովոյ Օրակարգ պատրաստելու իրաւունքը:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Երեսփոխանական Ժողովն որոշած էր 1916 Հոկտ. 29—31ի նիստին մէջ, թէ Առաջնորդը պարտաւոր է Երեսփոխանական Ժողովոյ հրաւիրագիրները՝ Ե-

ընտանիքներուն ձեռք հասցնել ժողովոյ համար նշանակուած օրէն առ նուազն 30 օր յառաջ, նկատելով երեսփոխան նշանակելու եւ դադուլթին խիստ ընդարձակ ըլլալու պայմանները: Որոշուած էր դարձեալ, թէ ժողովին կազմը պիտի պահուի նոյն եւ յաջորդ Երեսփոխանական ժողովոյ նիստերն ալ պիտի համարուին նախորդին շարունակութիւնը:

Այս ժողովին մէջ հաստատուեցաւ, թէ նոյն իսկ մօտաւոր թեմերու ու վայրերու Երեսփոխանաց հրաւիրագիրները միայն շարաթ մը յառաջ հասած էին անոնց ձեռքը եւ անոնք ստիպուած էին հեռագրով փոխանորդներ նշանակել իրենց տեղ: Արսէն Վրդ. այսպէս ըրած է, որպէս զի իրեն հաճելի չեղող Երեսփոխաններ չհասնին ժողովին:

ԵԹԹՆԵՐՈՐԴ

Երեսփոխանական ժողովը դառնութեամբ հաստատած է նաեւ Արսէն Վրդ.ին վարուելու տխուր կերպերը (tact) իր խօսուածքին, շարժուածքին եւ պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ: Տեղեկագիրը կը յիշէ ամէնէն թարմ օրինակ մը. թէ ինչպէս այս ժողովի առաուն, Առաջնորդարանի մէջ «ստախօս» կոչած է Ֆիլատէլֆիոյ Երեսփոխան Տիար Նազարէթ Կիւմիւշկէրտանեանի յանիրաւի, յիշոցներ ալ աւելցուցեր է պոռալով, թէ «Քեզ կը խեղդեմ եւ բերանդ կը պատռեմ»:

Տեղեկագիրը բաւական կը համարի հաւաստել, թէ Արսէն Վրդ. իր հիւանդ ջիղերուն ազդեցութեան ներքեւ գործող, դիւրագրգիռ, կասկածոտ, անտա-

նելի անձ մըն է, որ շարունակ կը մեղանչէ ամենատարրական քաղաքավարութեան դէմ:

ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Երեսփոխանական Ժողովը հաստատած է նաեւ, որ Արսէն Վրդ. բացարձակապէս անփոյթ եւ ապիկար է հանդէպ Առաջնորդական ընդարձակ վիճակին հոգեւոր եւ բարոյական պահանջներուն: Արսէն Վրդ. իր պաշտօնին հոգեւոր կողմը չգիտեր, եւ իր սահմանափակ միտքը եւ իր ամբողջ ժամանակը նուիրած է Առաջնորդական իրաւունքներու, Աթոռահարկերու, եւն. դանձման եւ ՅԱՅՏՆԻ ՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ԿԵՐՊԵՐՈՎ ՊԱՌԱԿՏԵԼՈՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ, հետեւաբար ո՛չ միայն ամուլ է իր պաշտօնավարութիւնը, ԱՅԼԵԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Երեսփոխանական Ժողովը հաստատած է, որ Արսէն Վրդ. ի անձին ու պաշտօնավարութեան հանդէպ ո՛չ միայն ընդհանուր գաղութի կողմէն յարգանքի ու պատշաճաւոր համակրանքի պակասումը օրէ օր շեշտուած է, այլ մա՛նաւանդ վերջին եօթը ամիսներէ հետէ պաշտօնական մարմնոց եւ Երեսփոխանութեան վստահութիւնն ալ վերջնապէս կորսընցուցած է եւ չքացուցած է:

Ժողովը տեսաւ թէ Առաջնորդական բարոյական հեղինակութիւնն և գործադիր պաշտօնէի վրայ դայն

ընտրող Երեսփոխանութեան եւ ժողովուրդին յարգանքն ու վստահութիւնը բաներ են, առանց որոց ծանրապէս պիտի տուժեն Ազգը, Եկեղեցին եւ դադութիս անդորրութիւնը, եւ մա'նաւանդ ներկայ ճգնաժամին Երեսփոխանական Ժողովը չկրնար թոյլ տալ որ անպատասխանատու եւ անհանդուրժելի պաշտօնեայ մը այս երկրին մէջ ամէն օր անարդէ Սահմանադրութիւնը, Երեսփոխանական Ժողովոյ որոշումները եւ պաշտօնավարէ, ինքզինքն կոչելով Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին ներկայացուցիչը, որուն ոչ մէկ կերպով պատիւ պիտի բերէ մա'նաւանդ այսուհետեւ, ըստ Երեսփոխանական Ժողովոյ տեսութեան :

Հետեւաբար, կը յաւելու Տեղեկագիրը Երեսփ. Ժողովը իր 1917 Փետր. 18ի, Կիրակի, նիստին մէջ՝ նկատի ունենալով այս բոլոր ծանրակշիռ իրողութիւնները եւ խորապէս ցաւելով, ՈՐ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՓՈՐՁՈՒԱԾ ԵՒ ԿԱՐԵԼԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՅԼԵՒՍ ՍՊԱՌԱԾ ԵՆ յարգել տալու համար Սահմանադրական օրէնքները իր Առաջնորդ Նախագահին եւ անկարելի եղած է ա'լ օգտուիլ անոր պաշտօնավարութենէն, պատասխանատու չմնալու համար, վերոյիշեալ ինը գլուխներու մէջ պարզուած բացարձակ իրողութեանց համաձայն, ՕՐԻՆՔԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼ ԳՏԱԻ ՁԳԵՐ. ԱՐՍԷՆ ՎՐԴ. ՎԵՀՈՒՆԻ, եւ որոշեց հրաժարեցնել զայն Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութենէն, ըստ Սահմանադրութեան 30րդ յօդուածին, 2ի դէմ 28 քուէով :

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Բ.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

1917 ՅՈՒԼԻՍ 29

ՈՒՍՏՐ, ՄԷՍԱ.

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Բ.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

1917 ՅՈՒԼԻՍ 29

ՆԻՍՏ Ա.

1. ԲԱՅՈՒՄ ԵՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐՈՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏՈՒԳՈՒՄ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԴԻԻԱՆԻ

Ամերիկայի Հայոց Ազգ. Երեսփ. Ժողովն իր այս շրջանի առաջին նիստն ըրաւ Յուլիս 29ին, Կիրակի առաւօտ, յաւարտ Ս. Պատարագի, ժամը 11ին, Ուստըրի Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ Ազգ. Ժողովասրահին մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդական Տեղապահ Գեր. Տ. Բարգէն Եպս. ի եւ ներկայութեամբ երեսուն չորս (34) երեսփոխաններու:

Նիստը բացուեցաւ նախագահ Սրբազանին աղօթքով, յորմէ յետոյ ժողովին հաւանութեամբ՝ նախորդ Երեսփ. Ժողովի Դիւանին պաշտօն յանձնուեցաւ, որ ժողովը առժամաբար կառավարէ, մինչեւ երեսփոխաններու ինքնութեանց ստուգութիւնը եւ նոր Դիւանին ընտրութիւնը:

Երեսփոխաններու ինքնութիւնն ստուգուելով, տեսնուեցաւ, որ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան թեմերէն 34 երեսփոխաններ ներկայ են ժողովին, ըստ հետեւեալ ցանկին.

ՈՒՍՏՐԻ ԹԵՄԷՆ

1. Արժ. Տ. Եղիշէ քհնյ. Գալչընճեան
2. Տիար Առաքել Եաղըճեան
3. » Պօղոս Ճորճորեան
4. » Մինաս Զամանիկեան

ՊՈՍՏՈՆԻ ԹԵՄԷՆ

5. Գեր. Տ. Շահէ Ծ. Վարդ. Գասպարեան
6. Տիար Կ. Յ. Գարակիւլեան
7. » Ովսիա Երամեան
8. » Դաւիթ Ղուկասեան

ԲՐԱՎԻՏԷՆՍԻ ԹԵՄԷՆ

9. Տիար Զաքար Դանիէլեան
10. » Պապա Խալընեան
11. » Աւետիս Տէրոյենց
12. » Վարդան Մամիկոնեան

ԼՕՐԷՆՍ—ԼՕՎԷԼԻ ԹԵՄԷՆ

13. Արժ. Տ. Դաւիթ Քհնյ. Տ. Աւետիսեան
14. Տիար Մարկոս Տ. Մանուէլեան
15. » Շմաւոն Մինասեան
16. » Սերոբ Տէրտէրեան

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱՅԻ ԹԵՄԷՆ

17. Արժ. Տ. Պետրոս Քհնյ. Վարդանեան
18. Տիար Նազարէթ Կիւմիւշկէրտանեան
19. » Մարգար Յ. Յովհաննէսեան

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԹԵՄԷՆ

- 20 . Տիար Աւետիս Պ . Սելեան
 21 . » Գրիգոր Մարգարեան
 22 . » Գէորգ Պ . Թովմաճանեան

ՖՐԷՉՆՈՅԻ ԹԵՄԷՆ

- 23 . Տիար Վահան Քիւրքճեան
 24 . » Մաղաք Գ . Պէրպէրեան

ՅԱՌԻԼԸՐԻ ԹԵՄԷՆ

- 25 . Տիար Սարգիս Ռստիկեան
 26 . » Գէորգ Սրապեան

ՍԻՐԱՔԻՒՍԻ ԹԵՄԷՆ

- 27 . Տոքթ . Փառնակ Աղամեան

ՔԷՆԷԹԻՔԷԹԻ ԹԵՄԷՆ

- 28 . Տիար Սարգիս Տէմիրճեան
 29 . » Գարեգին Գէորգեան

ՏԻԹՐՈՅԹԻ ԹԵՄԷՆ

- 30 . Գեր . Տ . Սահակ Վրդ . Նազարէթեան
 31 . Տիար Մինաս Արօյեան

ՔԼԻՎԼԷՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

- 32 . Տիար Կարապետ Փափաղեան

ՐԻԶՄԸՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

33. Տիար Յարութիւն Գասապեան

ԼՕՍ ԷՆՃԷԼՈՍԻ ԹԵՄԷՆ

34. Տիար Արմենակ Ն. Նազարէթեան

ԾԱՆՅՈԹՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. — Ուսարի Պատ. Հոգարարձութիւնը պաշտօնադրով մը կը տեղեկացնէր Տեղապահ Սրբազանին, թէ Թեմին Երեմիոխաններէն Տիար Գեղամ Միքրօյեան հրաժարած ըլլալով, յիշեալին տեղ՝ Երեմիոխան ընտրուած է Տիար Կիրակոս Սանթօյեան: Ժողովը նկատելով, որ Թեմի մը Երեմիոխանին ընտրութեան իրաւունքը կը պատկանի Թեմական Ժողովին եւ նրկատելով որ Ուսարի Կեդր. Հոգարարձութիւնը՝ ժամանակի կարճութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, առանց Թեմական Ժողովը նիստի հրաւիրելու, Երեմիոխանի ընտրութիւն ինքն կատարած է՝ ինչ որ Սահմ. օրէնքի հակառակ էր, չհաստատեց Հոգարարձութեան կողմէ կատարուած ընտրութիւնը:

Բ. — Բացի Ուսարի Երեմի. Պ. Գեղամ Միքրօեանէն ժողովին չկրցաւ մասնակցիլ նաեւ Լօս Անճէլոսի Երեմի. Պ. Հրաչ Երուանդ, իր ընտրութեան տեղեկագիրն եւ յանձնարարականը ժողովէն օր մը առաջ միայն հասած ըլլալով եւ Պոստոնէն իր բացակայութեան պատճառաւ կարելի չըլլալով ժամանակին իրեն լուր հասցնել:

Գ. — Իսկ Ուէսթ Հօսթօքընի երեսփոխաններէն
Հայկ Սմսարեան, Կ. Չանդալեան եւ Սբրինկֆիլտի
Երեսփոխան Ն. Փիլիկեան, թէեւ նախորդ Երեսփ.
Ժողովոյ արձանագրութիւնը ստորագրած էին, բայց
բացակայ կը գտնուէին առանց սեւէ պատճառի:

Դ. — Բացակայ էր նաեւ Ֆրէզնօի Հովիւ Տ. Վարդան
Մ. Վ. Գասպարեան՝ որ թէեւ Գեր. Տ. Մուշեղ
Արքայս.ը փոխանորդ նշանակած էր, բայց Ն. Գերա-
պատուութիւնը չկրնալով գալ, իր տեղը ուրիշ մը
նշանակելու ժամանակ չէր եղած:

2. — ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԴԻԻԱՆԻ

Անցնելով օրակարգի երկրորդ խնդրոյն, ժողովը
միաձայնութեամբ արտօնեց առժամեայ Դիւանը, որ
նշանակէ երեք անդամներով Յանձնախումբ մը, ընտ-
րելեաց եռապատիկ ցանկ կազմելու եւ Դիւանի ընտ-
րութեան հսկելու պաշտօնով: Սոյն Յանձնախումբի
անդամ նշանակուեցան Տիարք՝ Աւետիս Պ. Սելեան,
Նազարէթ Կիւմիւշկէրտանեան եւ Վահան Քիւրք-
ճեան, որոնք, խորհրդակցութենէ մը վերջ, Ատենա-
պետի ընտրութեան համար ժողովին ներկայացուցին
հետեւեալ ցանկը.

Մարկոս Տ. Մանուէլեան

Տոքթ. Փ. Աղամեան

Գէորգ Թովմաճանեան

Սոյն ցանկին վրայ գաղտնի քուէարկութիւն կա-
տարուեցաւ եւ Ատենապետ ընտրուեցաւ Տիար Մար-

կոս Մանուէլեան, իսկ Փոխ-Ատենապետ՝ Տ.թ. Փառ-
նակ Աղամեան :

Ատենադպիրի ընտրութեան համար Յանձնա-
խումբը ժողովին ներկայացուց հետեւեալ ցանկը .

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան
Աւետիս Տերոյենց
Շմաւոն Մինասեան

Որուն վրայ դադանի քուէարկութիւն կատար-
ուելով, Ատենադպիր ընտրուեցաւ Տիար Մաղաք Գ.
Պէրպէրեան և Փոխ-Ատենադպիր՝ Տիար Աւետիս Տե-
րոյենց :

3.— ՎԱԽԵՐԱՅՈՒՄ ՆԱԽՈՐԴ ՆԻՍՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ

Դիւանի անդամները անցան իրենց պաշտօնի դը-
լուխը : Ատենապետը յանուն Դիւանի շնորհակալու-
թիւն յայտնեց Երեմիոթաններուն՝ իր և ընկերնե-
րուն հանդէպ ցոյց տրուած վստահութեան համար :
Յետոյ հրաւիրեց Ատենադպիրը, որ կարդայ նախորդ
Նիստի (1917 Փետր. 18) արձանագրութիւնները :

Ատենադպիրը կարդաց այդ արձանագրութիւն-
ները, և ժողովը մի քանի փոփոխութիւններով,
միաձայնութեամբ վաւերացուց զանոնք :

Նկատելով որ կէսօրը մէկ ժամ անցած էր, ժո-
ղովին հաւանութեամբ Դիւանը յայտարարեց, թէ
նիստը փակուած է, և կէսօրէն վերջ, ժամը Յին, նո-
րէն պիտի բացուի նիստը և պիտի շարունակուի :

ՏԵՂԱՊԱՀ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ՃԱՌԻ

Ժողովը իր Օրակարգին անցնելէ առաջ, ուշադրութեամբ լսեց Տեղապահ Սրբազանին բացման ճառը, գրաւոր, որուն օրինակը կցուած է այս արձանագրութեան վերջը: Սրբազանը պարզելէ յետոյ, թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուէր Ամերիկայի Հայ Եկեղեցին եւ թէ ինքն ի՛նչ պայմաններու տակ հաւանած էր ընդունել Տեղապահութեան առժամանակեայ պաշտօնը, յայտարարեց, որ Երեսփ. Ժողովոյ գումարումով եւ կեդր. Վարչութեան ընտրութեամբ ինքնին կը վերջանայ իր պաշտօնը:

Ժողովը նկատի ունենալով այս ճառին կարեւորութիւնն եւ շահեկանութիւնը՝ միաձայնութեամբ որոշեց անոր նոյնութեամբ հրատարակութիւնը իբրեւ թուոյիկ. իսկ Տեղապահական խնդրոյն կարգադրութիւնը յանձնեց նոր ընտրուելիք Վարչութեան, իբրեւ անոր Սահմանադրական իրաւասութիւնը, խնդրելով միևնոյն ժամանակ Ն. Սրբազնութենէն՝ որ մինչեւ նոր Տեղապահի ընտրութիւնը շարունակէ վարել իր պաշտօնը:

ՆԻՍՏ Բ.

Երեսփ. Ժողովի Բ.բդ. նիստը բացուեցաւ, կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, հախաղահութեամբ Տեղապահ Սրբազանին եւ ներկայութեամբ 34 Երեսփոխաններու:

4.— ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Խորհրդակցութիւններն ու վիճարանութիւնները սկսան այս հարցին շուրջ, եւ զանազան կարծիքներու փոխանակութենէն վերջ, մէկի դէմ երեսուն երեք ձայնով քուէարկուեցաւ եւ ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.

«Նկատելով որ Կեդր. Վարչութեան Տնտեսական Խորհուրդը իր հրաժարականը մատուցած է Յունիս 30 թուակիր պաշտօնագրով.

«Նկատելով որ Կրօն. Ժողովի անդամներուն մեծամասնութիւնը կորսնցուցած են Կրօն. Ժողովի անդամակցութեան օրինական իրաւունքը, որով Կրօն. Ժողովն ալ դոյութենէ դադրած է.

«Նկատելով դարձեալ, որ Կեդր. Վարչութեան Սահմանադրական դոյութիւնը անհրաժեշտ է, որպէս զի Ամերիկահայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կադմեակերպութեան ո՛չ միայն ընթացիկ գործերը օրինաց սահմանին մէջ կարգադրուին, այլ նաեւ Վարչութիւնը իր առաջին ուշադրութիւնը դարձնէ երեսփոխանական նոր ընտրութիւնները սահմանադրականօրէն կատարել տալու.

«Ուստի, ժողովը կ'որոշէ ընտրել Կեդր. Վարչութիւն մը՝ նախորդին շրջանը լրացնող, որուն պաշտօնավարութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ նոր երեսփոխանական ժողովի գումարումը»:

Այնուհետեւ Ժողովը իրաւասութիւն տուաւ Դիւանին, որ Յանձնախումբ մը նշանակէ Տնտեսական Խորհուրդի ընտրութեան համար՝ եռապատիկ ցանկ

կաղմեւիւ սլաշտօնով : Դիւանը այդ Յանձնախումբին անդամներ նշանակեց չորս անձեր , որք են Տիարք Նազարէթ Կիւմիւշկէրտանեան , Աւետիս Սեւեան , Վահան Բիւրքճեան , Պապա Խալընեան եւ Շմաւոն Մինասեան , որոնք տրուած դադարէ մը վերջ , ժողովին ներկայացուցին հետեւեալ եռապատիկ ցանկը .

Տոքթ . Կարապետ Գալուստեան—Պոստոն

Յարուժիւն Գասապեան—Ուստր

Կ . Յ . Գարակիւլեան—Պոստոն

Զաքար Դանիէլեան—Բրավիտէնս

Առաքել Նազըճեան—Ուստր

Գէորգ Թովմաճանեան—Ուստր

Ուսիա Նրամեան—Պոստոն

Պապա Խալընեան—Բրավիտէնս

Յարուժիւն Կարապետեան—Բրավիտէնս

Պօղոս Ճորճորեան—Ուստր

Մարկոս Տ . Մանուէլեան—Լօվէլ

Շմաւոն Մինասեան—Լօրէնս

Գէորգ Սրապեան—Պոստոն

Մաղաք Պէրպէրեան—Ուստր

Աւետիս Յ . Տէրոյենց—Բրավիտէնս

Առջն ցանկին վրայ դադտնի քուէարկութիւն կատարուելով , Տնտեսական ժողովի անդամ ընտրուեցան , Տիարք՝

Մաղաք Գ . Պէրպէրեան 25 քուէով

Տոքթ . Կ . Գալուստեան 23 »

Մարկոս Տ . Մանուէլեան 16 »

Աւետիս Տէրոյենց 11 »

Պապա Խալընեան 10 »

Ժողովը նմանապէս որոշեց՝ որ, եթէ Տնտեսա-
կան ժողովի անդամներէն հրաժարողներ գտնուին,
անոնց տեղ պաշտօնի հրաւիրուին յաջորդ առաւելա-
գոյն քուէ առնող երեսփոխանները, հետեւեալ կար-
գով.

Կ. Յ. Գարակիւլեան (8). Զաքար Դանիէլեան
(8). Աւետիս Սեւեան (7). Գէորգ Սրապեան (7).
Գէորգ Պ. Թովմաճանեան (6) եւ Առաքել Նազըճեան
(6):

Տնտես. ժողովի ընտրութեան մասնակցեցան
քանոութ երեսփոխաններ, իսկ ձեռնպահ մնացին վեց
երեսփոխաններ, որոնք են, Սահակ Վրդ. Նազարէթ-
եան, Տոքթ. Փ. Աղամեան, Մ. Զամանիկեան, Յար.
Գասապեան, Գրիգոր Մարգարեան, Մինաս Արօյեան:

Կարգը եկաւ Կրօնական ժողովի կազմութեան:
Ժողովը թերուղէմ կարծեաց փոխանակութիւններ
ունեցաւ Կրօն. ժողովի անդամոց թուոյն եւ ընտրու-
թեան եղանակին նկատմամբ: Վերջապէս երեսփո-
խաններ դիտեցին, որ նախընթաց տարիներու մէջ
Նրեափ. ժողովը՝ Կրօն. ժողովին անդամոց թիւը
հինգի իջեցուցեր եւ Նրեափ. ժողովն ուղղակի ինքն
ընտրեր է դայն, ժողովը այս անգամ ալ նախորդ ձևը
որդեգրեց եւ միաձայն հաւանութեամբ որոշեց Կրօն.
Ժողովը կազմել հետեւեալ թեմերու մէջ պաշտօնա-
վարող հովիւներէն. Պոստոն, Ուստր, Բրավիտէնս,
Լօվէլ, Լօրէնս եւ Ֆիլատէլֆիա:

Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ յաջորդ նոր երեսփ.
Ժողովի նկատառութեան յանձնել Կրօն. ժողովի կազ-

մութեան մասին Սահմանադրութեան մէջ դժուած
օրէնքին բարեփոխութիւնը :

5.— ՆԱԽՈՐԴ ԿԵԴՐ . ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երեւի . Ժողովը այս խնդրոյն անցնելով , նկա-
տի առաւ քառամեայ Տեղեկագրի եւ Առաջնորդական
ընդհանուր Վիճակին քառամեայ ելեւմտական հաշ-
ուեցոյցի մասին Սահմանադրութեան 49րդ որոշ
յօդուածին պահանջը : Բայց որովհետեւ հրաժարե-
ցուցեալ Առաջնորդ Արսէն Ծ . Վ . Վեհունի անսաստե-
լով Երեւի . Ժողովին իրեն մասին տուած որոշման՝
տակաւին իր տրամադրութեան տակ կը պահէր ժո-
ղովական արձանադրութեանց տոմարները եւ նա-
մակները , որով անկարելի կ'ըլլար Սահմանադրու-
թեամբ պահանջեալ քառամեայ Տեղեկագիրը պատ-
րաստել տալ . ուստի այս մասին որեւէ տնօրինութիւն
ընելէ եւ որոշում տալէ առաջ , Ժողովը յանձնարարեց
իր Դիւանին միջոցաւ նորընտիր Կեդր . Վարչութեան ,
որպէս զի ամէն օրինական միջոցներու դիմէ եթէ
հարկը պահանջէ , Ազգ . Առաջնորդարանի պատկանող
գոյքերը , տետրակները եւ նամակները ձեռք բերելու
համար :

Գալով Առաջնորդական Ընդհ . վիճակի քառամե-
այ ելեւմտական հաշուեցոյցին , Ժողովականներու
ոմանց տուած տեղեկութենէն հասկցուեցաւ , թէ հա-
կառակ Սահմանադրութեան յայտնի օրինաց , նա-
խորդ Կրօնական Ժողովին անդամները միայնակ՝
ստորագրած ու հրատարակած են քառամեայ ելեւ-

մըտից հաշուեցոյց մը, եւ դիտել տրուեցաւ իրաւամբ, որ զուտ հողեւորականներէ կազմուած ժողով մը, որպիսին է Կրօն. ժողովը, օրինական ոեւէ իրաւասութիւն չունի հաշուեցոյց պատրաստելու եւ վաւերացնելու:

Այնուհետեւ խօսք առին երկու երեսփոխաններ, որք հրաժարեցուցեալ Առաջնորդին օրով Տնտեսական ժողովի Գանձապետներ ընտրուած էին. եւ պարզեցին, թէ Արսէն Վարդապետ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին երբեք չէր թոյլատրած, որ Տնտես. ժողովին Գանձապետները իրապէս վարեն իրենց վստահուած պաշտօնը. այլ ինքն եղած է բոլոր մուտքերը դանձողը եւ ծախսերը ընողը եւ արձանադրողը, որով երկուքն ալ հրաժարած են իրենց պաշտօնէն՝ բողոքելով Առաջնորդին այդ ապօրէն միջամտութեան դէմ: Եւ մանաւանդ զարմանք յայտնեցին, թէ Տնտես. ժողովի կրկին դանձապետներուն անժանօթ քառամեայ ելեւմտից հաշիւներ՝ ինչքան փութկոտութեամբ ստորագրուած եւ հաստատուած էին քանի մը անպաշտօն եկեղեցականներու կողմէն:

Երեսփոխանական ժողովը նկատելով, որ արդէն հաշուական խնդիրը դժբաւորներէն մէկն էր հրաժարեցուցեալ Առաջնորդին մասին եղած շարունակական դանդառներուն եւ ամբաստանութիւններուն, հարկ չտեսաւ այդ մասին ոեւէ կարգադրութիւն ընել, մինչեւ որ հաշուական տոմարները ձեռք բերուին:

Նոյն միջոցին երեսփոխաններէն ոմանք յիշեցուցին ժողովին, թէ նախորդ Կեդր. Վարչութեան Տնտեսական ժողովին Ատենապետը, Տոքթ. Փառնակ

Աղամեան, 1916 Նոյմ. 28—31 Երեսփ. գումարման նիստերէն միոյն մէջ՝ Արսէն Վրդ.ի հաշիւներուն պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր :

Տեղապահ Սրբազանը խօսք առնելով յայտնեց ժողովին, թէ իրեն տրուած տեղեկութեան մը վրայ, պարտականութիւն համարած էր ստուգել թէ հրաժարեցուցեալ Առաջնորդը ո՞րքան դրամ յանձնած էր Տ.ք.թ. Փ. Աղամեանին : Այս վերջինը իրեն դրուած նամակի մը մէջ խոստովանած էր, թէ երեք հարիւր տուարի չափ գումար մը կայ իր քով, որ կը պատկանի Առաջնորդական Սնտուկին : Տ.ք.թ. Փ. Աղամեան եւս յատենի ժողովոյ կրկնեց Նախագահին տուած տեղեկութիւնը, եւ աւելցուց թէ այդ գումարը աւանդ մըն է իր քով եւ չկրնար յանձնել այս ժողովին, որ երեսփոխանական խորհրդակցութիւն մըն է եւ ոչ թէ Երեսփ. ժողով :

Տ.ք.թ. Աղամեանին դիտել տրուեցաւ, որ ինքը մինչեւ այդ վայրկեանը Երեսփոխանի մը հանգամանքով ներկայ գտնուած էր ժողովասրահին մէջ, Երեսփոխաններու շարքին ստորագրելով իր անունը եւ անոնց հետը նստելով եւ մասնակցելով ժողովին գործառնութեանց. եւ թէ իր մօտ գտնուող 300 տուարի չափ գումարը աղգային գումար մըն է եւ ոչ անհատական եւ ինքը պարտաւոր է յանձնել զայն այս ներկայացուցչական ժողովին որոշելիք տեղը :

Այս պահուն Տ.ք.թ. Փառնակ Աղամեան մեկնեցաւ. բայց ժողովը ընդունելով բերուած առաջարկ մը՝ որոշեց, որ Տ.ք.թ. Փառնակ Աղամեան իւր քով գտնուած այդ գումարը, որ Աղգ. Առաջնորդարանին

կը պատկանի, յանձնէ Տեղապահին միջոցաւ նորըն-
տիր Տնտեսական Ժողովի Գանձապետին :

6.—ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ
ԵԼԵԻՄՏԱՅՈՅՑԻՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Միաձայն հաւանութեամբ իրաւունք տրուեցաւ
նորընտիր Կեդր. Վարչութեան, որպէս զի Ազգ. Ա-
ռաջնորդարանի նոր շրջանի ելեւմտացոյցը պատրաս-
տէ նախորդին համաձայն եւ ի դործ դնէ :

7.—ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Տարիներէ ի վեր ամէն կողմէ խնդրոյ առարկայ
դարձած այս խնդիրը, երբ որ վերստին եկաւ սեղա-
նին վրայ, խնդրոյն անցեալը իր լայն գիծերուն մէջ
ներկայացուցին ոմանք երեսփոխանք, բուն դանդա-
յայտնելով միանգամայն, որ նախկին Առաջնորդ Ար-
սէն Վրդ. բոլորովին անտես ըրած էր Երեսփ. Ժո-
ղովէն այս մասին իրեն եղած յանձնարարութիւննե-
րը՝ իբր դործադիր պաշտօնեայի : Եւ նկատի առնե-
լով վերաքննութեան ստիպողականութիւնը, կար-
ծիքներու փոխանակութենէ ետքը, առաջարկուե-
ցաւ եւ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ եւ որոշ-
ուեցաւ, որ նորընտիր Կեդր. Վարչութիւնը Յանձ-
նաժողով մը ընտրէ՝ Սահմանադրութիւնը վերաքնն-
նելու պաշտօնով, որպէս զի կարելի ըլլայ օր առաջ
լրացնել վերաքննութեան դործը և վերաքննեալ Սահ-

մանադրութիւնը դրկել Ամենայն Հայոց Հայրապետին ի հաստատութիւն :

Տ.—Ազգ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅՑ .
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻԶՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐ

Երեք տարի առաջ՝ Երեսփ. Ժողովէն ընտրուած լիազօր Յանձնախումբին արդամներէն Տիար Մարկոս Տ. Մանուէլեան, Ազգ. Միութեան կազմութեան նկատմամբ մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ, եւ ժողովին թողուց լիազօրներու մասին փոփոխութիւն մը ընելու կամ չընելու պարագան :

Երեսփ. Ժողովը լսելէ ետքը տրուած բացատրութիւնները, որոշեց Ազգ. Միութեան Կեդր. Մարմնոյն մասնակցող Երեսփոխանական ժողովի Երեք լիազօր ներկայացուցիչները (Մուշեղ Արք. Սերոբեան, Շահէ Ծ. Վրդ. Գասպարեան եւ Մարկոս Տ. Մանուէլեան) վերահաստատել իրենց պաշտօնին մէջ, հրահանգ տալով որ շարունակեն իրենց ներկայացուցչութիւնը մինչեւ յաջորդ Երեսփ. Ժողովին դումարումը, եւ այն ատեն միայն որոշել թէ Հայց. Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներ՝ Երեսփոխանական ժողովի՞ կողմէն պէտք է ընտրել թէ Կեդր. Վարչութեան կողմէն :

9.—ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐ

Շիքակօի Երեսփոխան Տիար Աւետիս Պ. Սելեան՝ թելադրութիւն բերած էր ժողովին, որ Ամերիկայի մէջ Հայց. Եկեղեցւոյ համար, ժամանակին ու մեր

Հոգեւոր ու Ազգ. պէտքերուն յարմար դաստիարակութեամբ պատրաստուած եկեղեցականներ ունենալու խնդիրը ստիպողաբար նկատի առնուի եւ կարգադրութիւն մը ըլլայ այս մասին :

Այս կարեւոր խնդրին շուրջ կարծիքներ յայտնուելէ ետքը, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ, որ «Ամերիկայի մէջ դոնուոզ ամէն տեսակ միջոցներ եւ դիւրութիւններ հետապնդելու եւ դոնելու գործը Երեսփոխանական Ժողովը կը յանձնէ Գեր. Տ. Բարգէն Նպս. Կիւլէսէրեանի, որ ընտրելով 3—5 հոգիէ բաղկացեալ Յանձնախումբ մը, միասին վարեն յիշեալ գործը, որպէս զի արժանաւոր եկեղեցական պաշտօնեաներ պատրաստուին թէ՛ հոս Ամերիկայի մէջ եւ թէ՛ յառաջիկային երկրին մէջ ծառայելու նըպատակաւ» :

10.—ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԻ ԽՆԴԻՐ

Փիլատէլֆիոյ Երեսփոխաններէն Տիար Նազարէթ Կիւմիւշկէրտանեան՝ առաջարկ բերած էր այս երկրին մէջ հայ մանուկներու դպրոցի խնդիրը լրջօրէն ուշադրութեան առնելու : Եւ խօսք առնելով, դիտել տուաւ, ա) .—Հայ մանուկներուն Հայերէն լեզուն եւ ազգ. եկեղեցական անհրաժեշտ նախնական ծանօթութիւնները սորվեցնելու համար պէտք է հայ դպրոցներ բանալ, բ) .—Արդէն բացուած եւ գոյութիւն ունեցող դպրոցներուն համար միօրինակ եւ կանոնաւոր ծրագիր մը մշակել :

Երեսփի . Ժողովը ուրախութեամբ իւրացուց այդ ազգօգուտ առաջարկը , եւ խորհրդակցութիւններ ու կարծեաց փոխանակութիւններ կատարելէ վերջ , խմբադրուեցաւ բանաձեւ մը՝ որ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ ժողովին կողմէ . ահա այդ բանաձեւը .

«Առաջարկուած եւ ընդունուած է , որ Երեսփոխանական Ժողովի կողմէն յանձնարարուի Կեդր . Վարչութեան , որպէս զի իր առաջին նիստին մէջ իսկ ընտրէ եւ կազմէ Ուսումնական Խորհուրդ մը , պաշտօն տալով անոր ստեղծել՝ Ամերիկայի մէջ Հայ մանուկներուն համար Հայերէն լեզուի եւ Հայ եկեղեցւոյ վերաբերեալ անհրաժեշտ դիտելեաց ուսուցման համար կանոնաւոր եւ միօրինակ դրութիւն մը , եւ ջանադիր ըլլայ լաւագոյն ուղղութեան տակ դնել Հայ մանուկներու ազգային դաստիարակութեան գործը» :

11 .— ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻՒՄԻ ՄԸ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Պոստոնի Թեմին Երեսփոխաններէն Գեր . Շահէ Ծ . Վրդ . Գասպարեան խօսք առնելով , Երեսփոխաններու ուշադրութիւնը հրաւիրեց մէկ քանի իրողութեանց վրայ , որոնց անտեսումը , ըսաւ , կրնայ օրինական ըլլալ , բայց ո՛չ արդար եւ օգտակար՝ հանրային գործի մը մէջ , որպիսին է Երեսփ . Ժողովին աշխատութիւնը : Յայտնեց թէ Պոստոնի Թեմական Ժողովը գրաւոր յանձնարարութիւն տուած է իր Երեսփոխաններուն , որպէս զի անոնք աշխատին , ա-

ռանց Սահմանադրական օրինաց տրամադրութիւններուն դէմ մեղանշելու, Երեսփոխանական Ժողովի երկու հասուածներուն միջեւ համերաշխութիւն մը գոյացնել՝ կարելի եղած զիջողութիւններով:

Այսօրուան նիստերուն ներկայ գտնուող Երեսփոխաններս, ըսաւ, Տ. Շահէ Վրդ., տարակոյս չկայ որ բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմենք. եւ մեր պարտականութիւնները կատարեցինք, կազմալուծեալ Վարչութեան տեղ նոր կեդր. Վարչութիւն մը ընտրելով, որպէս զի եկեղեցական կազմակերպութիւնը վերստանայ իր կանոնաւոր ու Սահմանադրական ուղղութիւնը: Այսու հանդերձ չենք կրնար անդիտանալ, որ՝

1.— Այս Ժողովին անդամներէն մաս մը, թէեւ փոքրամասնութիւն, եւ սակայն մեր ընկերներն են եւ չեկան այս Ժողովին. եւ ոչ միայն չեկան, այլ նաեւ ինչպէս Ժողովէն առաջ ըրին նոյնպէս հաւանական է որ այս Ժողովէն ետքն ալ պիտի շարունակեն խնդրոյ եւ վէճի առարկայ դարձնել բանիւ եւ գրով՝ մեր օրէնքի համեմատ եւ յօդուտ եկեղեցւոյ տուած որոշումներն եւ ըրած կարգադրութիւնները:

2.— Երկրորդ իրողութիւնը այն է, որ այսօրուան Երեսփոխանական Ժողովի երկու նիստերուն ալ՝ մինչեւ ժամը հինգուկէս կամ վեց մասնակցող վեց Երեսփոխաններ, ջանացին իրենց բացակայ ընկերներուն տեսակէտները պարտադրել այս Ժողովին վրայ եւ չյաջողելով, մեկնեցան այս սրահէն:

3.— Երրորդ իրողութիւնն այն է, որ նախկին Առաջնորդը՝ այս Ժողովին մեծամասնութեան քուէով

իրեն դէմ տրուած վճիռին վերջնական հանգաման-
քին խելամտելով՝ վերջապէս, Ուսարի մօտերը՝ ա-
զարակ մը դնած եւ հոն քաշուած է եւ երկրագոր-
ծութեամբ եւ հաւարածութեամբ կ'ըրաղի, բացար-
ձակապէս թողուցած իր հոգեւորական կոչման գոր-
ծերը: Եւ իրեն հետ միասին ազարակին մէջ առանձ-
նացած են Տ. Տրիփոն եւ Տ. Տիրայր Վարդապետնե-
րը, որոնց առաջինը Կրօն. Ժողովի Ատենապետն էր,
իսկ երկրորդը՝ Ատենադպիրը:

4.— Չորրորդ՝ Արսէն Վրդ. Վեհունի այսուհան-
դերձ դեռ կը յամառի ինքզինք ճանչնալ «հրաժարեալ
Առաջնորդ», եւ օգտուելով անդոյ Կրօն. Ժողովի մը
որոշումներէն եւ վերը ակնարկուած բացակայ ե-
րեսօփոխաններու պաշտպանութեան ճիգերէն, փա-
կած է Ազգային Առաջնորդարանին դռները եւ բա-
նալին գրպանը դրած եւ հեռացած է: Խնդիրը չէն-
քին վրայ չէ անշուշտ. բայց անհրաժեշտ է որ Ժո-
ղովդ նկատի առնէ թէ Ազգային Առաջնորդարանի
գիւանական գոյքերը, կնիքը, հաշուական տոմար-
ները, արձանագրութիւնները եւ ամէն կարգի նա-
մակներ եւ պաշտօնական գրութիւններ այսօր կը մը-
նան փակուած, բանալիներու տակ, որոնք կը դըտ-
նուին այլեւս անհատ եւ անպաշտօն եկեղեցականի մը
գրպանը: Դուք այսօր նոր Կեդր. Վարչութիւն մը
ընտրեցիք եւ անոր վրայ դրիք այդու իսկ խառնակ
ներկայ կացութեան մը յատուկ կարեւոր եւ պատաս-
խանատու աշխատութիւնները: Բայց պէտք է գիտ-
նաք, որ ցորչափ Կեդր. Վարչութիւնը իր տրամա-
դրութեան տակ չունենայ գիւանական յիշեալ գոյ-

քերը, որոնք ազգին սեփականութիւնն են, իր աշխատութիւնները մեծ դժուարութեանց պիտի բախին: Վերջին ամիսներուն ամէն կողմերէ մկրտութեանց եւ ամուսնութեանց վկայականներ ուղեցին Տեղապահէն, եւ նա չկրցաւ դրկել զանոնք:

5.— Բաց աստի Ազգիս Վեհ. Հայրապետը տալաւին չափաասխանեց այս ժողովէն Ն. Ս. Օծութեան ուղղուած հեռագրին եւ Արսէն Վրդ.ին Առաջնորդական պաշտօնէ այս ժողովին որոշմամբ հրաժարեցողման իրողութիւնները պարզաբանող տեղեկագրին: Որքան ալ Ռուսիոյ տակնուվրայութեան հետեւանք եղած ըլլան թղթակցութեանց յապաղումըն ու ընդհատումը, եւ սակայն ժողովդ միջոցներ պէտք է ձեռք առնէ Ն. Ս. Օծութեան ուղղութիւնը ընդ փոյթ հրաւիրելու այս խնդրոց վրայ եւ իր հեղինակաւոր ձայնը լսեցնելու: Արսէն Վրդ.ի տրամադրութեան տակ կը մնան դեռ անցեալ տարի Վեհ. Հայրապետէն Ամերիկայի Հայութեան ուղղուած մէկ երկու խիստ կարեւոր Կոնդակներ, որոնք իրենց շօշափած կենսական եւ այժմէական խնդիրներով՝ բոլոր Ամերիկայի Հայութեան սեփականութիւնն են եւ անհատ մը զանոնք պահելու, դարակի մէջ բանտարկելու իրաւունքը չունի:

Դեռ անցեալ օր, Արսէն Վրդ. «Հայրենիք» թերթին մէջ հրատարակուած իր բաց-նամակին մէջ կը յայտնէր, թէ ո՛չ միայն Վեհ. Հայրապետը իրեն հրաժարականները չէ ընդունած, այլ մանաւանդ մօտերս էջմիածնէն իրեն գրութիւններ հասած են իբրեւ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդի: Չենք գիտեր, թէ իր

ըսածները ո'րչափ ստույգ են, վասն զի պատճառներ ունինք կասկածելու: Բայց եթէ այդ ըստածները ուղիղ են, ասիկա ցաւալի իրողութիւն մը եւս յերեւան կը բերէ: Այս Ժողովը պէտք է իր վճռական ձայնը պարզ կերպով հասցնէ Ազգիս Վեհ. Հայրապետին, որ տարակոյս չկայ, թէ ո'րչափ ալ զբաղեալ ըլլայ Ազգային ներկայ ճգնաժամի կարեւոր հարցերով, պարտք պիտի համարի լսել մեզ այս խնդրոյն մէջ. եւ կասկած չկայ որ պիտի հաստատէ այս Ժողովին վճիռը:

Տ. Ծաւէ Վրդ. ամփոփելով իր խօսքը, առաջարկեց նախ կազմել Հաշտարար Յանձնախումբ մը, եւ պաշտօն տալ անոնց բացակայ երեսփոխաններու հետ ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով տեսնուիլ հասկցողութեան մը դալ. եւ մա'նաւանդ անոնց եղբայրաբար բացատրել եւ համոզել, թէ Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութիւնը Սահմանադրութեամբ իրեն տրուած իրաւունքին համեմատ շարժած է 1917 Փետրվ. 18ի Նիստին մէջ:

Երկրորդ, Երեսփ. Ժողովը միւս կողմէ արտօնութիւն տայ այդ Յանձնախումբին, որ իր պատշաճ դատած միջոցներով Ազգիս Վեհ. Հայրապետին ուղարկութիւնը հրաւիրէ Ամերիկահայոց Առաջնորդական խնդրին վրայ, որպէս զի Ն. Ս. Օծութիւնը լսելի ընէ իր վճռական ձայնը:

Երրորդ, Երեսփ. Ժողովը իր որոշ կամքը պէտք է յայտնէ իր ընտրած լրացուցիչ Կեդ. Վարչութեան, որպէս զի Վարչութիւնը ամէն օրինաւոր միջոցները գործածէ, եւ ի պահանջել հարկին օրինական միջոցի

դիմէ , Առաջնորդարանին եւ Աղղին պատկանող դիւանական գոյքերուն տէր դառնալու համար :

Շահէ Վրդ . կրկնեց , թէ այս առաջարկները կ'ընէ Պոստոնի Թեմական Ժողովին իր Երեսփոխաններուն տուած գրաւոր յանձնարարութեանց մէկ յօդուածին համաձայն , եւ նկատի առնելով երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ բոլոր թեմերուն համերաշխ գործունէութեան պէտքը , եւ ամէն բանէ աւելի՝ Սահմանադրական օրէնքի եւ Ժողովոյ հեղինակութիւնը պահպանելու համար :

Երբ Շահէ Վրդ . աւարտեց իր խօսքը , Երեսփոխաններ սկսան յայտնել իրենց գաղափարները :

Խօսք առաւ Ուստրի Թեմին Երեսփոխաններէն Տիար Առաքել Եաղըճեան , եւ յայտնեց թէ Ուստրի Առաջնորդարանի շէնքը կը պատկանի Ուստրի Եկեղեցւոյն եւ նախկին Առաջնորդը վարձք կը վճարէր այդ շէնքին համար : Երբ Արսէն Վրդ . եւ իր երկու վարդապետ ընկերները ազարակ քաշուեցան , Ուստրի Հոգաբարձութիւնը , իբրեւ շէնքին օրինաւոր սեփականատէրը , դիմում ըրաւ Արսէն Վրդ .ին , որ իր անձնական գոյքերը վերցնէ եւ շէնքը յանձնէ մեզի՝ ըստ Տեղապահ Ս .ի հրահանգին գործածելու համար : Բայց նա մեր նամակին մերժողական պատասխան մը տուաւ , եւ այդ պատասխանին պատճէնը մենք ժամանակին հաղորդեցինք Տեղապահին : Ուստրի Կեդր . Հոգաբարձութիւնը , պէտք է դիտնաք , որ չուղեր օրինական միջոցի դիմել , քանի որ ասկից առաջ ալ , ուրիշ առիթներով , երկու անգամ նոյն շէնքէն ըմբոստներ դուրս հանելու համար դիմումներ

եղած են տեղական իշխանութեանց մօտ, եւ ազգին համար շատ անպատուարեր տեսարաններ պարզուած են, որոնց կրկնութիւնը փափաքելի չէ անշուշտ: Արդ, ժողովիդ կը մնայ որոշել խնդրոյն Ազգին պատուարեր եղանակով լուծումը:

Երեսփոխաններէ ոմանք դիտել տուին, որ չէնքի խնդիրը պէտք է զատել դիւանական գոյքերու խնդիրէն, իսկ ուրիշներ ըսին, թէ Ուստրի Հոգաբարձութիւնը կրնայ իր չէնքին տիրանալ, առանց դիմելու օրինական միջոցներու:

Փրէզիդոյի Երեսփոխան Տիար Վահան Քիւրքճեան խօսք առնելով, ըսաւ թէ խումբ մը երեսփոխաներուն այս ժողովէն բացակայելը ցաւալի իրողութիւն մըն է իսկապէս: Անոնք համոզուած են, թէ մենք հակառակ օրինաց գործած ենք 1917 Փետր. 18ի նիստին մէջ հրաժարեցնելով Առաջնորդը: Իսկ մենք կը խորհէինք եւ տակաւին կը խորհէինք, թէ օրէնքի տրամադրութիւնը կատարելապէս մեզի իրաւունք կուտայ: Եթէ Ռուսիոյ շփոթութիւնները չըլլային, եւ կանոնաւոր յարաբերութիւն ունենայինք Էջմիածնի հետ, ցայսօր Վեհ. Հայրապետէն պատասխան մը կուգար եւ ամէն խնդիր կը լուծուէր: Արդ՝ ներկայ պայմաններու մէջ, մեզի եւ մեր ընդդիմադիրներուն կը մնայ համաձայնութեան մը գալ: Խնդիրը օրէնքադիտական մեկնութեան մը կամ քէֆնիֆական մանրամասնութեան մը վրայ է. քանի որ անոնք ալ կը պնդեն, թէ մենք Արսէն Վրդ.ը չէ որ կը պաշտպանենք, այլ օրէնքը: Ուստի, ինչպէս ուրիշ առթիւ, հոս ալ չեմ վարանիր առաջարկելու, որ եթէ Երեսփ.

Ժողովը ուղէ, այս եւ այն հատուածներէ երկու ներկայացուցիչներ կը դիմեն ամերիկեան դատարան մը եւ օրինական մեկնութիւն մը կը խնդրեն, եւ տրուած այդ վճիռը ընդունելի կ'ըլլայ երկու կողմերուն ալ. որով ոեւէ խնդիր չմնար: Եւ ես կատարելապէս վրստահ եմ, թէ Երեսփ. Ժողովին մեծամասնութեան տուած որոշումին ի նպաստ պիտի ըլլայ այդ դատարանական բարձրագոյն մեկնութիւնը: Ամերիկեան եկեղեցիներու մէջ ալ կը պատահին այս տեսակ վէճեր: Ասիկա կուի չէ. անպատուութիւն մը չկայ մեկնութեան մը համար բարձրագոյն եւ էն հեղինակաւոր դատարանի մը դիմելու մէջ. կատարեալ քաղաքավարութեամբ եւ խաղաղ կերպով կրնանք հարթել այս դժուարութիւնը, եթէ Ժողովը ուղէ:

Վիճարանութիւնները շարունակուեցան: Դիւանը ի վերջոյ կրկնեց բերուած առաջարկները եւ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ կազմել Հաշտարար Յանձնախումբ մը, որ իր յարմար դատած միջոցներով աշխատի, առանց զոհելու Սահմանադրութեան բացորոշ տրամադրութիւնները, ամէն օրինաւոր միջոցներով աշխատիլ, որ զանազան խնդրոց շուրջ անհամաձայն ու առարկող երեսփոխաններու եւ մեծամասնութեան միջեւ համերաշխ գործակցութիւն մը կարելի եւ պատրաստ ըլլայ՝ նոր Երեսփ. ընտրութիւններէն առաջ: Ասիկց դատ, ընտրուելիք Յանձնախումբին անդամները դիւանին հետ միասին խորհրդակցութեամբ՝ հարկ եղած ձեռնարկները ընեն յստակօրէն պարզելու համար խնդիրները Ազգիս Վեհ. Հայրապետին եւ անմիջական տնօրինութիւն մը խնդրեն:

Գալով Առաջնորդարանի դիւանական գոյքերուն , ժողովը իր կամքը յայտնեց միաձայնութեամբ եւ յանձնարարեց նորընտիր Վարչութեան , որ ամէն բարոյական , օրինաւոր , եւ եթէ պէտք ըլլայ օրինական միջոցի ալ դիմէ , Առաջնորդարանի դիւանական գոյքերուն տէր դառնալու համար :

Այնուհետեւ հաշտարար Յանձնախումբի անդամոց ընտրութեան ձեռնարկուեցաւ եւ միաձայն հաւանութեամբ նշանակուեցան Տիարք Վ . Քիւրքճեան , Մ . Տ . Մանուէլեան եւ Մ . Պէրպէրեան :

12.—ՇՆՈՐՀԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեսփ . ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց իր դիւանին միջոցաւ շնորհաւորել Ամերիկայի ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ , եւ բարեյաջող եւ ազդօգուտ գործունէութիւն մաղթել , հանդերձ յարատեւութեամբ :

Նմանապէս միաձայնութեամբ եւ յոտնկայս շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովը ի դնահատութիւն Տեղապահ Սրբազանին , իր մօտ երկու ամիսներ ժողովիս օգնելու համար յանձն առած աշխատութեանց եւ բարոյական զոհողութեանց :

Նոյնպէս շնորհակալութիւն յայտնեց ժողովը Ուստրի Պատ . Հոգարարձութեան՝ Երեսփոխանութեան ցոյց տուած գեղեցիկ հիւրասիրութեան համար :

Որոշուեցաւ այս երկու նիստերու արձանագրութիւնը վաւերացնել, եւ եղած դործառնութեանց մասին տեղեկագիր մը ղրկել Ամենայն Հայոց Ս. Կաթողիկոսին, Դիւանի կողմէն :

Ժողովը փակուեցաւ Նախագահ Սրբազանին աղօթքով, երեկոյեան ժամը 9.30ին :

Դիւան Երեսփոխանական Ժողովոյ

Ատենադպիր

Ատենապետ

ՄԱՂԱՔ Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ՄԱՐԿՈՍ Տ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ՏԵՂԱՊԱՀ Տ. ԲԱԲԳԷՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԲԱՅՄԱՆ ՃԱՌԸ

Զոր Կարդաց 1917 Յուլիս 29, Կիրակի

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Երեսփոխանական Ժողովին Մէջ

Յուլիս 29ին Ուստր դումարուած Ամերիկահայ
Երեսփոխանական Ժողովոյ որոշման համաձայն՝
հրատարակութեան կուտանք Առաջնորդական Տեղա-
պահ՝ Գեր. Տ. Բարդէն Սրբազանի Ժողովին ներկա-
յացուցած տեղեկագիրը՝ նոյնութեամբ:

Ի Դիմաց Ամեր. Ազգ. Երեսփ. Ժողովոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
ՄԱՂԱՔ Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Մ. Տ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

30 Յուլիս, 1917

Տեարք Երեսփոխանք.

Այս տարի, Երեսփոխանական Ժողովդ իր Փետր.
18ի նիստին մէջ, Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդու-
թենէն հրաժարեցնելով Գեր. Տ. Արսէն Ծ. Վ. ՎԵՀՈՒ-
նին, ըստ Սահմանադրութեան պաշտօն տուած էր
Կեդր. Վարչութեան, որպէս զի տրուած որոշման
թուականէն մինչեւ տասնըհինգ օր Տեղապահ մը
ընտրէ: Եւ եթէ Կեդր. Վարչութիւնը չկատարէր իր
այս սահմանադրական պարտքը, նշանակուած ժա-
մանակամիջոցին, Ժողովդ իրաւունք տուած էր իր
Դիւանին, որպէս զի Տեղապահութեան պաշտօնին
հրաւիրէր Ֆրէզնոյի Հոգեւոր Հովիւ Գեր. Տ. Վար-

դան Մ . Վ . Գառապարեանը , եւ եթէ Ն . Գերապատուութիւնը հրաժարէր , Գաղատիոյ Առաջնորդը , Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ այս տրուալ սպասաւորը :

Դիւանը դորձադրեց իրեն տրուած հրահանգը . որովհետեւ Կեդր . Վարչութիւնը չէր յարգած ժողովոյդ տուած որոշումը :

Այդ միջոցին ես Թրէզնօ կը դանուէի : Դիւանը իր թիւ 6 եւ Մարտ 21 թուակիր պաշտօնագրով ժողովոյդ որոշումը հաղորդեց Վարդան Վարդապետին : Նորին Գերապատուութիւնը իւր Մարտ 27 թուակիր պատասխանագրով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ վճռական կերպով հրաժարեցաւ ըսելով .

—«Աւելորդ կը համարիմ մէջ բերել այն բաղմաթիւ պատճառները , որոնք բացարձակ արդելք կը հանդիսանան ինձ ընդունելու այսպիսի ժամանակի մը մէջ այնքան բաղմապիսի պատասխանատուութիւն ունեցող պաշտօն մը :

«Հետեւաբար ցաւ ի սիրտ հարկադրուած կու դամ ներկայացնել իմ վճռական հրաժարականս Ամերիկ . Առաջ . Տեղապահի պաշտօնէն» :

Դիւանը իրեն տրուած հրահանգին համաձայն , իր Ապրիլ 16 թուակիր պաշտօնագրով , հաղորդեց ինձ ժողովոյդ որոշումը՝ զիս հրաւիրելով Ամերիկայի Հայոց Տեղապահութեան պաշտօնին :

Ես տեղեակ էի բոլոր խնդիրներուն , որոնք յառաջ բերին Առաջնորդին հրաժարեցումը , դիտէի թէ նշանակելի թուով Երեսփոխաններ ժողովը թողած մեկնած էին , տեսած էի այս մասին թեր ու դէմ դրուածները Հայ թերթերու մէջ , մա'նաւանդ առձեռն

ունէի հրաժարեցուցեալ Առաջնորդի կողմէն իր մասին տրուած որոշման առթիւ հրատարակուած ծանօթ «Պաշտօնական Բացատրութիւնը, ուղղեալ Ամերիկայի Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ բոլոր հովիւներուն, հոգաբարձութեանց եւ Եկեղեցւոյ հարագատ գաւակներուն», որմէ օրինակ մըն ալ ուղղակի ինձ դրկուած էր: Իսկ այդ «Պաշտօնական Բացատրութեան» մէջ ո՛չ միայն Սահմանադրութենէն մատնանիչ եղած յօդուածներ խեղաթիւրուած էին, այլ նաեւ «ապօրէն» հռչակուած էր Ժողովը, եւ սպառնալիք կար այն Եկեղեցականին դէմ, որ պիտի համարձակէր այդ «ապօրինի Ժողովի որոշումով Տեղապահութիւնը ստանձնել»:

Կացութիւնը շատ ցաւալի էր եւ շատ ալ փափուկ. այսինքն՝ մէջտեղ որոշում մը կար օրինաւորապէս տրուած, որուն դէմ առարկութիւն եւ բողոք ունէին թէ՛ հրաժարեցուցեալ Առաջնորդը եւ թէ՛ նշանակելի թուով Երեսփոխաններ: Միւս կողմէն Երեսփոխանական Ժողովը իր որոշումը դործադրել տուած էր իր Դիւանին, Վարդան Վրդ.ի վճռական հրաժարումէն ետքը զիս հրաւիրելով Տեղապահութեան պաշտօնին:

Եւ ես Ամերիկայի Հայոց Եկեղեցւոյն համար օգտակար համարեցի սպասել, որ հակառակամարտ կիրքերը հանդարտին եւ ես կարող ըլլամ իրաց վիճակը անձամբ քննել Խեղճոյն վրայ եւ ըստ այնմ որոշում տալ ինձ եղած առաջարկի մասին. որովհետեւ կ'ուզէի անձամբ ստուգել թէ ո՛րչափ իրաւացի կամ Սահմանադրութեան համաձայն էին եղած բողոքներ. ասկէ զատ՝ չէի ուզեր անել կացութեան մը մատնել

Երեսփոխանական Ժողովդ Եւ տեղի տալ անիշխանութեան՝ մերժելով առժամանակեայ պաշտօնի մը ծառայութիւնը, ի սէր Եկեղեցւոյ, որ կ'սպասուէր ինձմէ՝ Վարդան Վրդ.ի հրաժարելէն ետքը:

Ահա այս պատճառաւ Դիւանիդ Ապրիլ 16 թուականիւր պաշտօնադրին պատասխանեցի Ապրիլ 27ին Եւ ըսի.

—«Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութիւնը այնպիսի փափուկ վիճակի մը մատնուած է, որ կը փափաքիմ անձամբ պատասխանել Դիւանիդ՝ ինձ եղած առաջարկի մասին. հետեւարար հաճեցէք սպասել իմ Պատոն վերադարձիս:»

Տեարք Երեսփոխանք, ինչպէս որ դիտէք, այդ միջոցին կատարուեցաւ Ամերիկայի Հայոց կեանքին մէջ ամենէն ուրախառիթ իրողութիւն մը. այն է Հայ Ազգային Միութեան կազմութիւնը, եւ ես կը հաւատայի թէ այս Միութիւնը վերջ տուած պիտի ըլլար այս առաջնորդական խնդրին ալ. որովհետեւ Արսէն Ծ. Վ. Վահունիին դէմ եղած գլխաւոր դժգոհութիւնը Երեսփոխանական Ժողովին մէջ՝ յառաջ եկած էր համերաշխութեան ծանօթ խնդրին հանդէպ Ն. Գերապատուութեան բռնած անվստահելի դիրքէն: Եւ ես՝ իբրեւ անդամ Ազգային Պաշտպանութեան Միութեան՝ բոլորովին դիտակ Եւ տեղեակ էի այն տխուր դերին, զոր Ն. Գերապատուութիւնը կատարեց այդ ցանկալի միութիւնը կամ համերաշխութիւնը ձախողեցնելու դիտումով. եւ ասիկա յանդեցաւ իր հրաժարեցուցման:

Այս խնդիրը, որ ներքնապէս կապուած էր Հայ

Ազգային Միութեան կազմութեան հետ, բարերախոտարար կամ դժբախտարար, Միութեան կազմութեան ատեն խնդիր եղած է, բայց նկատի չէ առնուած, սա պատճառաբանութեամբ, որ «Առաջնորդական խնդիրը եկեղեցական խնդիր մըն է, եւ Միութեան հետ կապ չունի», եւ դժուարութիւնը այս կերպով լուծելէ ետքը՝ Միութիւնը յաջողած է:

Ես, եթէ Միութեան կազմութեան ատեն բացակայ չդառնուէի Պոստոնէն, պիտի աշխատէի որ առաջնորդական խնդիրն ալ լուծուէր լմնար, որպէս զի Ամերիկայի Հայերը ուղղակի կամ անուղղակի ոչ մէկ դժուարութիւն կամ ցաւ չունենային մեր համադրային ցաւէն զատ, քանի որ Հայ Ազգային Միութեան շնորհիւ՝ շատ մը խնդիրներ թաղուած էին մոռացութեան մէջ:

Եւ այս միամիտ յուսով էր որ Քալիֆօրնիայէն վերադառնալու ատեն, Շիքակօի մէջ երբ բախտ ունեցայ հանդիպելու Եգիպտոսի մեր երեք յարգելի պատգամաւորներուն, խօսեցայ իրենց առաջնորդական խնդրին զանց առնուելուն համար Հայ Ազգային Միութեան կազմութեան մէջ, եւ խնդրեցի իրենցմէ, որ դոնէ իրենց բարոյական աջակցութիւնը նուիրեն այդ խնդրին լուծման. որովհետեւ հակառակ այն պատճառաբանութեան թէ «Առաջնորդական խնդիրը եկեղեցական խնդիր մըն է եւ Միութեան հետ կապ չունի», Առաջնորդական խնդիրը, ոչ թէ իր եկեղեցական կամ հոգեւոր հանգամանքով, այլ ուղղակի իր վարչական հանգամանքով կապ ունէր եւ պիտի ունենար Հայ Ազգային Միութեան հետ, ինչ որ ու-

նեցած էր Ազգային Պաշտպանութեան Միութեան հետ, քանի որ Հայաստանեայց Եկեղեցին ներկայացուցիչներ ունի Միութեան մէջ, որոնք նշանակուած են Առաջնորդութեան այս ամէնէն վերին ժողովին կարգադրութեամբ:

Շիքակօէն եկայ Նիւ Եորք, ուր առիթ ունեցայ խորհրդակցելու առաջնորդական խնդրի մասին Երեսփոխաններէ ոմանց հետ (Մայիս 21 Բշ.), եւ տեղեկութիւններ ու բացատրութիւններ առնելէ ետքը Փետր. 18ի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ անցած դարձածին վրայ, յայտարարեցի թէ՛ չեմ կրնար ընդունիլ Տեղապահութեան պաշտօնը, բայց կ'ուզեմ օգնել Երեսփ. Ժողովին, որպէս զի անիշխանութեան չմատնուի Եկեղեցին, եւ այս մասին ալ կը մտածեմ եւ Պոստոն հասնելէ ետքը կուտամ վերջնական պատասխան:

Պոստոն հասնելէ ետքը, դարձեալ քննութիւններ կատարեցի, տեղեկութիւններ քաղեցի, ուսումնասիրեցի Երեսփ. Ժողովոյ տուած որոշման օրինական պայմանները թէ՛ Ամերիկայի Հայոց Սահմանադրութեան եւ թէ՛ Ժողովրդական ընդհանուր եւ ընկալեալ սովորութեանց հետ բաղդատելով զանոնք, եւ նոյն խի տեսակցեցայ բողոքող կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ, եւ վերջապէս Յունիս 12 Գշ. Դիւանիդ եւ Երեսփոխաններէ ոմանց ներկայութեամբ դարձեալ խօսելէ եւ խորհրդակցելէ ետքը, խղճի եւ կոշման պարտք համարեցի ընդունիլ Տեղապահութեան այս առժամանակեայ պաշտօնը:

Եւ Դիւանդ, իր Յունիս 12 թուակիր պաշտօնա-

գըրրով յայտարարեց Ամերիկայի Հայոց, թէ Գաղա-
տիոյ Առաջնորդ Բարդէն Եպս., Երեսփ. Ժողովոյ իր
Փետր. 18ի նիստին մէջ տուած որոշման համեմատ՝
ընդունած է «այդ առժամանակեայ պաշտօնը»:

Ընկալեալ սովորութեան համեմատ ես ալ շրջա-
րերական մը հանեցի, Յունիս 15 թուակիր, ուղղեալ
Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան մէջ գտնուող
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր ժողովուրդին եւ
պաշտօնական անձերուն եւ մարմիններուն եւ յայտա-
րարեցի, թէ Երեսփ. Ժողովոյ որոշման համեմատ
խղճի եւ կոչման պարտք համարած եմ ընդունիլ «Տե-
ղապահութեան այս բոլորովին առժամանակեայ պաշ-
տօնը, որպէս զի կարգուկանոնը հաստատուի Եկե-
ղեցւոյ մէջ եւ Սահմանադրութիւնը, առանց խեղա-
թիւրուելու, ուղղութիւն տայ Առաջնորդարանի գոր-
ծերուն»:

Տեարք Երեսփոխանք.

Ամերիկայի մէջ սկիզբէն ի վեր ես չուզեցի ըն-
դունիլ եկեղեցական ոեւէ պաշտօն, եւ ասիկա յայ-
տարարեցի ամէն անգամ, գրաւոր կամ բերանացի,
երբ առիթը ներկայացաւ:

Տեղապահութիւնն ալ պիտի չընդունէի, բայց
ընդունեցայ, որովհետեւ խիղճս ու կոչումս պարտա-
դրեցին ընդունիլ այդ, դարձեալ կը շեշտեմ, առժա-
մանակեայ պաշտօնը:

Եւ կ'ուզեմ բացատրել այս կէտը, որպէս զի ժո-
ղովդ ալ, որ զիս հրաւիրեց այս պաշտօնին, ուղղակի
եւ պաշտօնապէս հասկնայ, թէ ի՞նչ ըսել է խղճի եւ
կոչումի պարտք:

Մէջտեղ կայ Սահմանադրութիւն մը, եւ ես դիտած եմ որ Առաջնորդութեան հոգեւոր եւ վարչական գործերուն մէջ կնճիռներ եւ կամայականութիւններ կը բղխին ուղղակի այդ Սահմանադրութեան խեղաթիւրումէն, եւ ասիկա վնասած է Ամերիկայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն:

Ժողովոյդ Փետր. 18 ի նիստէն ետքը, Արսէն Վրդ. ի կողմէն հրատարակուած վերոյիշեալ «Պաշտօնական Յայտարարութիւն»ը ամէնէն ուշադրաւ եւ կարկառուն փաստերէն մէկն էր խեղաթիւրումներուն: Դարձեալ՝ Կրօն. Ժողովոյն, յանուն Կեդր. Վարչութեան, ըրած կարգ մը պաշտօնական անկարգութիւնները, զոր օրինակ, Առաջնորդին հաշիւներուն քննութիւնը եւ ճշտութեան հաստատութիւնը, եւն. , զործ մը որ Տնտեսական Ժողովին կ'իյնայ ըստ Սահմանադրութեան, Առաջնորդին հրաժարական ընդունելու կամ մերժելու գործը, ինչպէս նաեւ իր ըրած «հրաւէրը Ամերիկահայ Երեսփ. Ժողովի գումարման», Յուլիս 4ին, թիւ 17—301 եւ Մայիս 18 թուակիր պաշտօնագրով, այն ալ նոր Երեսփոխաններ ընտրելու հրահանգով, երբ պաշտօնի վրայ գլուխող Երեսփոխանք դեռ չէին բոլորած իրենց սահմանադրական շրջանը, եւն. , եւն. , ասոնք նորագոյն եւ բոլորովին հակասահմանադրական գործեր էին պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ եղած եւ կը ծառայէին իրաց վիճակը աւելի եւս կնճռոտելու եւ անկարգապահութիւնը ծաւալելու:

Պէտք է դիտել, որ այս անկարգութեանց հեղինակ Կրօն. Ժողովը, սահմանադրապէս օրինաւոր ալ

չէր . որովհետեւ Կրօն . Ժողովը , ըստ Սահմանադրութեան , պաշտօն ունեցող եկեղեցականներէ պիտի կազմուէր : Իսկ այդ Կրօն . Ժողովի հինգ անդամներէն երկուքը , Տրխիոն եւ Տիրայր Վրդ . ներ անպաշտօն էին (1) . երրորդը , Տ . Մատթէոս Քհնյ . Մանիկեան , 1913ի Երեսփ . Ժողովին մէջ , ուր Արսէն Վրդ . Առաջնորդ ընտրուած է , միաձայն հաւանութեամբ դուրս ձգուած էր ընտրելեաց ցանկէն եւ հետեւաբար չէր կրնար անդամ ըլլալ Կրօն . Ժողովին , քանի որ Երեսփ . Ժողովոյ այդ որոշումը փոխուած կամ ետ առնուած չէր նոյն ինքն Երեսփ . Ժողովոյ կողմէն

(1) Տիրայր Վրդ . ինքն իսկ այնքան գիտակ էր իր անպաշտօն վիճակին , որ Փետր . 18ի Երեսփ . Ժողովին ալ չմասնակցեցաւ եւ այս պարագան պաշտօնապէս յայտնեց Երեսփ . Ժողովի Դիւանին ուղղեալ իր Փետր . 17 թուակիր գրութեամբ , որու պատճէնն է .

Մեծայարդ

Տիրար Ատենապետ Աղդ . Երեսփ . Ժողովոյ ,

Նկատելով որ ես Ուստրի առժամեայ եկեղց . պաշտօնեայն եմ եւ ոչ Առժ . հովիւ մը իսկ , կը յայտնի թէ պիտի չկրնամ իբր այդ՝ մասնակցիլ Երեսփոխանական Ժողովի այս նիստին , Փետր . 18 , Կիրակի օր :

Ողջունիւ

Մնամ Աղօթարար

Ստոր . (ՏԻՐԱՅՐ Ծ . Վ . ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ)

(2) , չորրորդն ալ , Տ . Սերովբէ Քհնյ . Ներշապուհ , Առաջնորդին կարգադրութեամբ , փոխանակ Տիրայր Վրդ . ի , Ուէսթ Հօպօքըն զրկուած ժամանակաւոր պաշտօնեայ մըն էր տեղւոյն եկեղեցւոյն մէջ : Մի-

(2) Ահա' տրուած որոշման արձանագրութիւնը .

—«Ն . ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ .—Այս ցանկին մէջ անուն մը կայ , որ պէտք չէ մտնէ ընտրութեան մէջ . ասիկա Տ . Մատթէոս Մանիկեանն է : Այդ մարդը ո'չ միայն խռովութիւններու պատճառ տուած է , այլ եւ մատ ունեցած է Նիւ Եորքի խնդիրներուն մէջ , եւ բացարձակապէս ըմբոստ դիրք մը , եւ անվայել ոճ մը գործածած է Պատուիրակ Սրբազանին ուղղած նամակներուն մէջ : Ուստի ես կ'առաջարկեմ , որ անոր անունը ջնջուի ցանկէն :

«Ուէսթ Հօպօքընի եւ Ուստրի Երեսփոխաններուն կողմէն միեւնոյնը շեշտուեցաւ , ու յետոյ բացատրութիւն ուղղուելով Նախագահ Սրբազանէն , Նորին Գերապատուութիւնը հաստատեց իրողութիւնը , եւ Մատթէոս Քհնյ . Մանիկեանի կողմէ անպատշաճ լեզուով գրուած մէկ նամակը ժողովին ներկայացուց : Ասոր վրայ ժողովը միաձայնութեամբ ջնջեց Մատթէոս Քհնյ . Մանիկեանի անունը . ընտրելեաց ցանկէն , եւ Կրօն . Ժողովը կազմեց հետեւեալ կերպով ,» եւն . (Տե'ս տպագրեալ արձանագրութիւնը «Դ . Գումարում»ին , էջ 17 , որ տեղի ունեցաւ Կաթողիկոսին Լիազօր Պատուիրակ Գեր . Գէորգ Արքայս . Իւթիւճեանի նախագահութեամբ) :

այն օրինաւոր անդամ կը մնար Փրավիտէնսի հովիւը,
Վաղարշակ Վրդ.:

Կրօն. Ժողովը անշուշտ դիտէր իր ապօրէն կաղ-
մը եւ դիտնալով հանդերձ առ ոչինչ կը համարէր
Սահմանադրութիւնը թէ՛ իր կաղմութեան եւ թէ՛
իր դործառնութեանց հանդէպ, եւ այսպէս կը բաղ-
մացնէր իր սխալները, նոյն իսկ Արսէն Վրդ.ի հրա-
ժարեցուելէն ետքը եւ անոր հակողութեամբ ու թե-
լադրութեամբ:

Արդ՝ ոեւէ խղճամիտ եւ այս բոլոր անկարգու-
թեանց տեղեակ Եկեղեցական, իրեն համար խղճի եւ
կոչումի պարտք պիտի համարէր ընդունիլ իրեն ե-
ղած օրինաւոր առաջարկ մը Երեսփոխանական Ժո-
ղովոյ կողմէն եւ պիտի աշխատէր Սահմանադրու-
թիւնը դործադրելու:

Իսկ ես, իմ եպիսկոպոսական աստիճանին եւ
պարտաւորութեան բերմունքով, աւելի եւս պարտա-
ւոր էի թոյլ չտալ աւելի խոնարհ աստիճանի պաշ-
տօնեաներուն, որ յանուն Եկեղեցւոյ եւ Սահմանա-
դրութեան ապօրէն եւ անկարգ դործեր ընէին: Այն-
պէս որ՝ եթէ նոյն իսկ պաշտօնական մարմին մը,
ինչպէս է Երեսփոխանական Ժողովը, չըլլար այս ծա-
ռայութիւնն ինձմէ խնդրողը, ինչպէս ըսի, ոեւէ խղ-
ճամիտ եւ կատարուած խայտառակութեանց իրազեկ
եպիսկոպոս մը, պարտաւոր էր ինքնին կոչում ընել
Ամերիկայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակնե-
րուն, եւ արտաքոյ կարգի միջոցներով վերջ տալ ա-
տոնց: Որովհետեւ, Տեարք Երեսփոխանք, ինչպէս որ
դիտէք՝ Սահմանադրութենէն եւ կամ ոեւէ օրէնքէ

վեր եւ օրէնքի մը տառէն բարձր արդարութիւն մը
կայ, արդարութիւն մը կայ (Equity), որ կը լսե՞՞ծ է
ամէն կնճիռ ինչպէս քաղաքային գործառնութեանց,
եւս առաւել Եկեղեցւոյ նման հոգեւոր հաստատու-
թեան մը մէջ:

Այս է պատճառը, որ խղճի եւ կոչման պարտք
համարած եմ ըսի, ընդունիլ Տեղապահութեան պէս
առժամանակեայ պաշտօն մը. այսինքն, ըստ Սահմա-
նադրութեան, առ առաւելն մէկ տարուան պաշտօն
մը, եւ ես առաջադրած էի շատ կարճ միջոցի մը մէջ
լրացնել այդ պաշտօնին պարտաւորութիւնները եւ
քաշուիլ:

Անոնք որ շատ մօտէն տեղեակ են իմ առողջա-
կան վիճակիս, եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հա-
մար այս վարչական ձեւակերպութիւններէ աւելի սի-
րելի եւ աւելի արժէքաւոր զբաղումներու եւ ծրա-
դիրներու, ինձ հետ կը վկայեն՝ թէ այս պաշտօնը
բացարձակապէս մաքուր ծառայութեան ոգւով, զո-
հողութեամբ մը ընդունեցի:

Իսկ պաշտօնիս առաջին գործը համարեցի Փետր. 18ի
Ժողովին մէջ տարաձայն եղող Երեսփոխանները,
նոր Ժողովի մը մէջ, տարաձայն չեղողներուն հետ
քով քովի բերել, ընծայել անոնց ամէն դիւրութիւն,
որպէս զի սիրով եւ խաղաղութեամբ խօսին իրարու
հետ, հասկնան զիրար եւ վերջ տան խնդրին:

Եւ այս գետինը պատրաստելու համար այնքան
սիրով, խնամքով եւ Հայց. Եկեղեցւոյ Ժողովուրդին
աւանդական զգացումներուն եւ ներշնչումներուն
վստահելով գրեցի եւ հրատարակեցի առաջին ՇՐՐ-

ջաբերական , եւ ետքն ալ ի նիստ հրաւիրեցի Երես-
փոխանութիւնը :

Ասկէ դատ Հոգարարձութիւնները , Հոգեւոր Հո-
վիւնները կանոնաւոր յարաբերութեամբ Առաջնոր-
դութեան հետ գործակցութեան բերելու , քիչ մը ե-
ռանդ եւ հետաքրքրութիւն արթնցնելու , եւ Հայց .
Եկեղեցւոյն Հոգեւոր նշանակութիւնը՝ անոր Վար-
չական կանոնաւորութեան հետ միանգամայն ար-
տայայտելու համար , հրատարակեցի երկրորդ Շըր-
ջաբերական մը , եւ այդ միջոցին մասնաւորապէս
չահեկան թղթակցութիւններ ունեցայ Նիւ Եորքի ,
Ուէսթ Հոպօքընի , Թրոյի Պատ . Հոգարարձութեանց
հետ , որոնք կ'ուղէին չէզոք կամ ձեռնպահ մնալ եւ
չղրկել իրենց թեմին Երեսփոխանները այսօրուան
Ժողովին , որպէս զի զերծ ամէն տեսակ նախապաշա-
րումէ , կիրքէ , գործակցին ինձ , եւ դիւրացնեն իմ
այս կարճ պաշտօնիս աշխատութիւնները :

Բայ աստի՛ ամէն կողմէ բերանացի եւ գրաւոր
քաջալերութիւններ ընդունեցայ , որոնք ցոյց կու-
տային թէ Ամերիկայի դժբախտ Հայաստանեայց Ե-
կեղեցւոյն ժողովուրդը փափաք ունի արթննալու ,
կարգի կանոնի մէջ տեսնելու իրենց մայրենի Եկեղե-
ցին :

Բայց շատ ցաւալի է , որ իմ պարզութիւնս եւ ան-
կեղծութիւնս փոխարինուեցաւ Փետր . 18ի նիստին
մէջ տրուած որոշումը չյարգողներու կողմէն յայտ-
նի եւ գաղտնի դիտումներով եւ 'այսպիսիներ աննե-
րելի մեղքեր գործեցին այնպիսի հրատարակութիւն-
ներով , որոնք հակառակ էին իրողութեան , հակառակ

ճշմարտութեան, հակառակ՝ դոյացած Հայ Ազգային Միութեան ոգւոյն, հակառակ՝ նոյն իսկ տարրական կենցաղագիտութեան եւ խիստ՝ բայց ազնիւ քննադատութեան մը պայմաններուն ու կերպերուն :

Ու երբ այստեղ կ'ակնարկեմ այդ սիրոյ եւ խաղաղութեան հակառակ արտայայտութիւններուն եւ անողոք կերպով կը դատապարտեմ դանոնք, ասիկա արդիւնքը չէ իմ անձիս դէմ եղած անիրաւութեանց, վատահեղիք, թէ ո'չ. ես չեմ դառնացած եւ ոչ մէկուն, միայն մտահոգ եմ Ամերիկայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն համար, որ այսպիսի հոյակապ Հանրապետութեան մը հովանւոյն տակ եւ այսպիսի կրօնական երկրի մը մէջ ինկած եւ իջած է խեղճ վիճակի մը, զուրկ հոգեւոր ոյժէ եւ արտայայտութենէ, եւ նշաւակ եղած է չքոտի նկատումներու՝ օրէնքի, Սահմանադրութեան անունով, եւ մարդիկ կան, որ առանց խտիր դնելու խօսքի եւ միջոցներու մէջ, կը կոխտեն ամէն նուիրականութիւն, եւ իրենց կուսակցական շահերուն դիմակ ընելով ազգասիրութիւնը, օրէնքի նախանձախնդրութիւնը, կը քաջալերեն այս վիճակը, կը ջանան խաբել ու խարբալ ժողովուրդը, եւ պատճառ կ'ըլլան, որ շարունակէ այդ վատթար կացութիւնը : Ընդհակառակն, մինչեւ հիմայ, այս երկրին մէջ համբուռը բիւրաւոր եկեղեցիներուն ամէնէն փառաւորը պարտ էր ըլլալ եւ կրնար ըլլալ Հայաստանի Եկեղեցին :

Խորունկ ցաւերով կը յայտարարեմ, թէ այդ քաջալերուած վատթար վիճակին հետեւանքն է, որ այսօր Երեսփոխաններէն ոմանք, թերեւս հակառակ

իրենց կամքին, արգիլուեցան այսօր դալ այս ժողովին (1) :

Այսօր Պատ. Ժողովոյդ վրայ կը ծանրանայ նուիրական պարտք մը. եւ այդ պարտքը սա՛ է. — Հոգեւորութեամբ, կրօնական երկիւղածութեամբ պէտք է նայիլ Առաջնորդութեան վրայ, եւ ըստ այնմ կարգադրել անոր վարչական գործերը : Առաջնորդութիւնը, ո՛չ բնաշխարհի մէջ, ո՛չ ալ Ամերիկայի մէջ, գուտ վարչական գործերու եւ ձեւակերպութիւններու մեքենականութիւն մը չէ, եւ անոր համար խորհողներ ու գործողներ այս կէտը պէտք չեն վրիպեցնել աչքէ : Եւ կը յուսամ թէ դուք, Տեարք Երեսփոխանք, այդ ոգւով եւ գիտակցութեամբ պիտի կատարէք ձեր պարտքը :

Որչափ շիտակ պիտի ըլլար, եթէ Եկեղեցւոյն հոգեւորութեան չհաւատացողներ չխառնուէին անոր վարչական գործերուն ալ : Ասիկա ոչ միայն ծափահարելի պարկեշտութիւն մը պիտի ըլլար այնպիսի-

(1) Վերջին պահուն Ազգ. Թերթի երէկուան (Յուլիս 28, Շբ.) թիւին մէջ, որ լոյս կը տեսնէ նախորդօրէն, հրատարակեցի «Առչ եւ Խնդիրք» խորագրին տակ յայտարարութիւն մը, եւ բացատրեցի, թէ ա՛յն Եկեղեցական եւ աշխարհական Երեսփոխանք, որ իրենց պաշտօնին ու խղճին ազատութիւնը կ'ենթարկեն Հոգաբարձութեանց ազդեցութեան, ո՛րչափ կը մեղանչեն օրէնքի դէմ, եւ խնդրեցի, որ յարգեն Եկեղեցւոյ բարոյական ոյժը, դան այսօրուան ժողովին եւ պատասխանատու չմնան :

ներուն համար, այլ նաեւ ասիկա պէտք է ըլլար առաջին բարեկարգութիւնը Ամերիկայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն մէջ:

Խօսքս վերջացնելու ատեն՝ անգամ մըն ալ կը յայտարարեմ, թէ Ժողովոյդ կողմէն ինձ առաջարկուած Տեղապահութեան առժամանակեայ պաշտօնը ստանձնեցի խղճի եւ կոշուծի պարտք մը կատարելու, այսինքն՝ օգնելու Երեսփոխանական Ժողովին, որ կարող ըլլայ Սահմանադրութեան համեմատ ուղղութիւն տալ Առաջնորդութեան գործերուն:

Ժողովդ իր սահմանադրական իրաւունքին մէջ է այսօր:

Երանի՛ թէ առարկութիւն կամ բողոք ունեցող Երեսփոխաններ, իրենց պաշտօնին ազատութիւնը զգալով, դերժ ամէն արտաքին ազդեցութենէ եւ կաշկանդումէ, այս պահուստ հոս ըլլային: Ինչպէս որ դիտել տուի անգամ մը, ամէն կողմէ, բացի անկարգապահութիւն սիրողներէ, ընդունեցի գնահատութիւն, քաջալերութիւն, եւ ասիկա կ'ապացուցանէ, թէ Ամերիկայի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ զաւակներուն գրեթէ ամբողջութիւնը համաձայն է Ժողովիդ կարգադրութեանց: Հետեւաբար, Տեարք Երեսփոխանք, ջերմապէս պիտի խնդրեմ ձեզմէ, որ առանց ժամավաճառ ըլլալու կրկնուած եւ աւելորդ վիճարանութիւններով, արագ արագ գործէք, լուծէք օրակարգի խնդիրները, օժտէք Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութիւնը կարող կեդր. Վարչութեամբ մը, եւ անոր յանձնէք, ըստ Սահմանադրութեան, նոր Տեղապահ մը նշանակելու գործը, եւ ընդունիք իմ հրաժարա-

կանս այն պաշտօնէն, զոր կարճ ժամանակի մը համար վստահած էիք ինծի, եւ ես ջանացի, տուեալ պայմաններու մէջ, խղճիս եւ կոչումիս պահանջներուն համեմատ գործադրել պաշտօնս:

Ասիկա է ուղիղ քայլը, զոր պիտի առնէ ժողովդ: Հին վարչութիւնը դոյութիւն չունի, Կրօնական ժողովին ապօրէն կազմութեան եւ Տնտեսական ժողովին մեծամասնութեան հրաժարման հետեւանքով: Արդ, նոր Կեդր. ժողովին կազմութեամբ՝ անիշխանական կացութիւնը վերջ կը գտնէ, եւ Կեդր. վարչութիւն եւ իր ընտրելիք Տեղապահը՝ կարող են Սահմանադրութեան ժողովոյդ սահմանադրական հրահանգներուն համաձայն վարել Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան գործերը:

Աստուծոյ օրհնութիւնը եւ շնորհքը մաղթելով ձեզի՝ ձեր ժողովոյն սկիզբը, կը վերջացնեմ խօսքս:

ԲԱՅԳԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

1917, Յուլիս 29

Ուստր

ՊԱՏՃԵՆ

Այն Տեղեկագրին, որ Երեսփոխանական Ժողովոյ Դիւանին կողմէն դրկուեցաւ Ամենայն Հայոց Ս. Կաթողիկոսին, 1917 Օգոստոս 25 թուականաւ, նոյն Ժողովոյ (1917 Յուլիս 29) որոշման համաձայն, Առաջնորդութեան վերաբերեալ գործառնութեանց մասին:

Պէտք է դիտել, որ Տեղապահ Բարգէն Սրբազան, իր կողմէն, առանձինն, ոեւէ տեղեկագիր չէ ներկայացուցած Ն. Ս. Օծուքեան Առաջնորդական խնդիրներու մասին, եւ բաւականացած է ստորագրելով սոյն Տեղեկագիրը:

Վեհափառ Տէր.

Երեսփ. Ժողովոյ իր Փետր. 19 թուականաւ հեռագրով եւ ապա Մարտ 10 թուականաւ գրութեամբ Ձեր Ս. Օծութեան մատուցած էր իր Փետր 18ի Նիստին տեղեկագիրը, որ 2 ձեռնադահի դէմ 27 քուէներու մեծամասնութեամբ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդական պաշտօնէն հրաժարեցուցած էր Գեր. Տ. Արսէն Վրդ. Վեհունին, իրեն դէմ յայտնուած գրաւոր և բերանացի դանդառները լսելէ եւ խնդիրը դարձեալ քուէից մեծամասնութեամբ օրակարգ անցնելէ յետոյ, եւ հետեւեալ բանաձեւով.

Նկատելով որ Արսէն Վրդ. Վեհունի իր պաշտօնավարութեան միջոցին Սահմանադրութեան սկզբ-

բունքներուն եւ տրամադրութեանց հակառակ, ինքնազլութիւն եւ կամայական տնօրինութիւններ ըրած է, հաշիւ եւ տեղեկագիր ներկայացնելէ խուսափած է, նոյն իսկ անտես ըրած է Երեսփ. Ժողովին կողմէ տրուած որոշումներն եւ յանձնարարութիւնները,

Նկատելով որ իր պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ վարուելակերպէ զուրկ դռնուած է,

Նկատելով որ եկեղեցական պաշտօնէութեան մէջ տեսնուած անկարգութիւններու եւ դայթակղական արարքներու նկատմամբ անտարբեր մնացած է,

Նկատելով որ Ամերիկայի կրօնական եւ ազգային պաշտօնական շրջանակներու մէջ իրեն նկատմամբ յարգանք եւ համակրանք կը պակսի, ինչ որ անկարելի կ'ընէ իր գործակցութիւնը վարչական մարմիններու հետ:

1—Կ'որոշէ Ամերիկահայ Սահմանադրութեան 30րդ յօդուածին մէջ տրուած իրաւասութեան համեմատ Առաջնորդական պաշտօնէ հրաժարեցնել Գեր. Տ. Արսէն Ծ. Վ. Վեհօքնին եւ այս որոշումը իրեն հաղորդել Դիւանին միջոցաւ:

2—Կ'որոշէ այս որոշումը հաղորդել Կեդր. Վարչութեան, պահանջելով որ Տեղապահ մը ընտրէ. իսկ եթէ Կեդր. Վարչութիւնը թուականէս մինչեւ երկու շաբաթ նիստ դումարելով այս որոշումը չգործադրէ՝ այն ատեն Երեսփ. Ժողովոյ Դիւանին կողմէ հրաւերուող Ֆրէզնոյի հովիւ Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ. Գաապարեանի զինք հրաւիրելով ի տեղապահութիւն: Եւ եթէ Տ. Վարդան Ծ. Վ. այս պաշտօնը վերջնական-

նապէս մերժէ, այն ատեն միեւնոյն հրաւէրը ուղղել
Գեր. Բարդէն Եպս. Կիւլէսէրեանի:

3—Կ'որոշէ այս իրողութիւնները անմիջապէս
հաղորդել Վեհ. Հայրապետին Ամենայն Հայոց:

Փետր. 18ի Երեսփ. Ժողովէն յետոյ Կեդր. Վար-
չութիւնը ոչ միայն չկրցաւ գործադրել Երեսփ. Ժո-
ղովոյս որոշումը, այլ եւ ոչ իսկ նիստ կրցաւ դումա-
րել Կրօն. Ժողովոյ իրապէս կազմալուծուած եւ Տըն-
տեսական Սորհրդոյ անդամներուն մեծամասնու-
թեամբ հրաժարած ըլլալուն պատճառաւ, որով Ժո-
ղովոյս կանխաւ տուած որոշման համաձայն, Երեսփ.
Ժողովոյ Դիւանը Տեղապահութեան պաշտօնին հրա-
ւիրեց Ֆրէզնոյի հովիւ Գեր. Տ. Վարդան Ծ. Վ.
Գասպարեանը, որուն կողմէ եղած վերջնական մեր-
ժումին վրայ, դիմեց Գեր. Տ. Բարդէն Եպս. Կիւլէ-
սէրեանի, որ նոյն պահուն Քալիֆօրնիա կը գտնուէր
եւ պատասխանեց թէ վերադարձին կացութեան մօ-
տէն իրազեկ ըլլալէ յետոյ պիտի տայ իր պատաս-
խանը:

Այս պահուն Ամերիկայի Հայոց Եկեղեցւոյն հա-
մար ստեղծուած էր յոյժ աննախանձելի վիճակ մը:
Տ. Արսէն Վրդ. Վեհունի, որ չէր ուզած ճանչնալ եւ
համակերպիլ Երեսփ. Ժողովոյս իր մասին տուած
որոշման, տեսնելով որ թեմերն եւ ժողովուրդը բա-
ղարձակ մեծամասնութեամբ համամիտ են այդ որոշ-
ման եւ բարեպատեհ իրողութիւն մը կը նկատեն իր
հրաժարեցումը, ստիպուեցաւ գործնականապէս թո-
ղուլ իր պաշտօնը, առարկելով թէ ինք հրաժարական

մատուցած է Ձեր Վեհափառութեան, եւ Տ. Տիրայր
 ու Տ. Տրխփոն երկու վարդապետներով աղա-
 րակ մը գնեց եւ հոն քաշուելով սկսաւ անձնական
 գործով եւ առեւտրով զբաղիլ, թէեւ իր երկու ան-
 սլաշտօն եւ շահակից վարդապետներով Կրօնական
 Ժողով ձեւացնելով զանազան միջոցներով եւ շրջա-
 րերականներով չղաղբեցաւ երբեք Եկեղեցւոյս խա-
 ղաղութիւնը վրդովելու նպատակաւ փորձեր ընելէ :
 Միւս կողմէ Փետր. 18ի Երեսփ. Ժողովը Կեդր. Վար-
 չութեան հրաժարական եւ խնդիր չունենալով իր
 սեղանին վրայ, չէր կրցած նոր Վարչութիւն ընտրել՝
 մինչդեռ Կեդր. Վարչութիւնը արդէն իսկ դադրած
 էր գոյութիւն ունենալէ. եւ այս կերպով Եկեղեցին
 եւ Առաջնորդութիւնը մատնուած էր բոլորովին ան-
 տէր եւ անկերպարան կացութեան մը եւ անիշխանու-
 թիւնն ու անկարգութիւնները սկսած էին ցաւալի ե-
 րեւոյթներու եւ իրողութիւններու պատճառ ըլլալ :

Երբ Գեր. Տ. Բարդէն Սրբազան Քալիֆօրնիայէն
 վերադարձաւ, Երեսփ. Ժողովոյս Դիւանը դիմում ը-
 նելով Ն. Սրբազնութեան, պարզեց այս կացութիւնն,
 եւ խնդրեց չմերժել Տեղապահութեան պաշտօնը .
 միեւնոյն խնդիրքն ըրած էին թէ Նիւ Եորք եւ թէ
 Պոստոն ազգային երեսփոխաններ եւ ուրիշ անձնաւո-
 րութիւններ : Գեր. Տ. Բարդէն Սրբազան յայտարա-
 րեց թէ ինք սկիզբէն ի վեր ոեւէ պաշտօնի հետամուտ
 չէր եղած Ամերիկայի մէջ, բայց իբրեւ Հայց. Եկե-
 ղեցւոյ Եպիսկոպոս մը չկրնար անտարբեր մնալ իրաց
 այս վիճակին եւ Եկեղեցին ու Առաջնորդարանը այս
 ամօթալի եւ անել վիճակէն դուրս հանելու համար

խղճի և կոչումի պարտք կ'զգայ ստանձնել Տեղապա-
 հութեան բոլորովին առժամանակեայ պաշտօնն և
 Երեսփ. Ժողով գումարելով կանոնաւոր ընթացք մը
 տալ գործերուն : Այս իրողութիւնն օրին հեռագրաւ
 հաղորդուեցաւ Ձեր Ս. Օծութեան թէ Երեսփ. Ժո-
 ղովոյս Դիւանին թէ՛ն. Սրբազնութեան կողմէ : Գեր.
 Տ. Բարգէն Սրբազան տեղապահական պաշտօնի ձեռ-
 նարկելով եկեղեցւոյ մէջ անիշխանութեան և ան-
 կարգութեանց վերջ դնելու նպատակաւ հրատարակեց
 երկու շրջաբերականներ, որոնց օրինակները ներփակ
 կը մատուցանենք. յետոյ բոլոր երեսփոխանները քով
 քովի բերելու և եթէ գոհութիւններ ու թիւրիմա-
 ցութիւններ կան հարթելու, ինչպէս նաեւ Կեդր.
 Վարչութիւն մը կազմել տալով, ըստ օրինի Տեղապա-
 հի ընտրութիւն կատարելու նպատակաւ, Յուլիս 29
 Կիրակի օրուան համար, Ուստի նիստի հրաւիրեց
 Երեսփ. Ժողովս : Ժողովս գումարուեցաւ որոշեալ
 օրը, 52 երեսփոխաններէն 34ին ներկայութեամբ և
 ըստ օրինի իր դիւանը կազմելով գործի ձեռնարկեց
 և մի առ մի լուծեց իր օրակարգին վրայ դրոշմած
 խնդիրները. ընտրեց Կեդր. Վարչութիւն մը, նա-
 խորդին շրջանը լրացնելու և նոր Երեսփոխաններ
 ընտրել տալով Երեսփ. նոր ժողով մը գումարելու
 համար : Երեսփ. Ժողովոյ բացման առթիւ Տեղապահ
 Գեր. Տ. Բարգէն Սրբազան կարգաց բացման ճառ
 մը՝ որու մէջ պարզելէ յետոյ թէ ինք ի՞նչ պարագա-
 ներու տակ խղճի և կոչումի պարտք նկատած էր ըն-
 դունիլ Տեղապահութեան պաշտօնը, յայտարարեց թէ
 ներկայ Երեսփ. Ժողովոյ գումարումով և Կեդր.

Վարչութեան ընտրութեամբ իր գործը աւարտած պէտք է համարուի եւ նորընտիր Կեդր. Վարչութիւնը պէտք է ընտրէ Տեղապահ մը Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդական գործերը վարելու համար : Ժողովը Տեղապահական խնդրոյն կարգադրութիւնը յանձնեց նորընտիր Կեդր. Վարչութեան եւ միեւնոյն ժամանակ խնդրեց Ն. Սրբազնութենէն շարունակել իր պաշտօնը մինչեւ այդ կարգադրութիւնը :

Երեսփ. Ժողովոյ ամբողջ տեղեկագիրը, ինչպէս նաեւ Տեղապահ Սրբազանին ճառը նմանապէս ներփակ կը մատուցուին այս գրութեամբ :

Պէտք կը տեսնենք մասնաւոր կերպով յիշել թէ Երեսփ. Ժողովոյ Նստին ներկայ էին Ամերիկայի Հայոց. Եկեղեցւոյ 17 Թեմերէն 14ին ներկայացուցիչները : Երեսփոխաններէն ոմանց բացակայութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի ներփակ Տեղեկագրէն, տեղւոյ հեռաւորութեան եւ այլ պատահական պատճառներու հետեւանք էր, եւ միայն տասնը երեք (13) Երեսփոխաններ, իբրդ զԺողո՛հ, չէին ուզած մասնակցիլ, եւ կ'իմանանք թէ առարկութիւններ կ'ընեն Երեսփոխանական Ժողովոյս տուած որոշումներուն եւ ըրած կարգադրութեանց դէմ : Ասոնց գլխաւորն է Նիւ Եորքի հովիւը՝ Տ. Մատթէոս Քհնյ. Մանիկեան, եւ երեսփոխանները : Տ. Մատթէոս Քհնյ. արդէն իր ըմբոստ եւ անկարգ ընթացքով ասկէ առաջ ալ միշտ խնդիրներու տեղի տուած է, եւ Ձեր Վեհափառութիւնը նախորդ Առաջնորդին յատուկ հրահանգ տուած էր հեռացնել զինք Ամերիկայէն. հրահանգ որ մեզի անձանօթ պատճառներով չգործադրուեցաւ, եւ յիշ-

եալ քահանան մնաց միշտ քար դայթակղութեան Ամերիկայի Հայց . Եկեղեցւոյն մէջ : Բացի Նիւ Եորքէն Բրավիտէնսի եւ Ուէսթ Հոպօքընի թեմերն են միայն , որոնց երեսփոխանները գրեթէ կէս առ կէս անհամաձայն կը գտնուին Երեսփ . Ժողովոյս , թէ ներկայ եւ թէ ամբողջ երեսփոխաններու թիւը նկատի ունենալով , մեծամասնութեամբ տուած որոշումներուն հետ :

Թէեւ ազարակ մը քաշուած եւ անձնական առեւտուրով զբաղած , նախկին Առաջնորդ Տ . Արսէն Վրդ . Վեհունի եւս կը փորձէ շարունակ վէճ եւ պառակտում յառաջ բերել եւ վրդովել Եկեղեցւոյ խաղաղութիւնը : Կը մերժէ յանձնել Առաջնորդարանի գոյքն եւ դիւանական թուղթերը ազգային օրինաւոր իշխանութեանց : Տ . Արսէն Վրդ . Վեհունի յայտնի երկպառակութիւն գրգռելու նպատակաւ ուղեց նաեւ առանձին Երեսփ . Ժողով գումարել Յուլիս 4ին եւ հրաւէր ուղղեց թեմերը : Այս ձեռնարկը բարեբախտաբար ձախողեցաւ , թեմերը լռութեամբ պատասխանեցին . որովհետեւ նոյն իսկ վերեւ յիշուած մի քանի թեմերու սակաւաթիւ երեսփոխանները ժողովի չեկան , հասկնալով որ աննշան փոքրամասնութիւն մը միայն պիտի կազմեն : Այս մէկ պարագան ինքնին կը բաւէ ցոյց տալ Ամերիկայի Հայց . Եկեղեցւոյ ժողովրդեան ձայնն ու կամքը , եւ Տ . Արսէն Վրդ . քաջ զգալով ասիկա , այժմ կը ջանայ չարաչար շահագործել Հայոց Հայրապետութեան անունն ու հեղինակութիւնը , այլեւայլ միջոցներով ժողովուրդին մէջ տարածայնելով թէ Ն . Վեհափառութիւնը կարեւորու-

թիւն չընծայեր Երեսփո. Ժողովոյ որոշումներուն, եւ
 թեւ ու թիկունք կը կանգնի իրեն, եւ մենք ցաւով կը
 դիտենք որ գոնէ մեր տեղեկագիրներուն եւ հեռա-
 գիրներուն ստացուած ըլլալը չճանոցուիր մեզի,
 թերեւս հեռաւորութեան եւ թղթատարական յարա-
 րերութեանց պատերազմի առթիւ յայտնի անկանո-
 նութեան պատճառաւ:

Ձեր Ս. Օծութեան լաւ ծանօթ է որ Գաֆթանեան նա
 խորդ Վարդապետն ալ յաջողեցաւ երկու տարի խոռ-
 վութեանց ասպարէզ դարձնել եւ տաղնապեցնել Ա-
 մերիկայի Հայոց Եկեղեցին, մէկ կողմէն դոյութիւն
 չունեցող խնդիրներ յուղելով և ներկայացնելով Հայ-
 րապետարանիդ, իսկ միւս կողմէն հոս օգտուելով ի-
 րեն դէմ ուղղուած բողոքներու մասին Մայր Աթոռոյ
 պահած լռութենէն, մինչեւ որ Ձեր Ս. Օծութիւնն
 հարկ տեսաւ Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդ Գեր. Տ.
 Գէորգ Արքեպս. Իւթիւճեանը իբր լիազօր պատուիրակ
 Ամերիկա դրկել եւ յետոյ ալ պատշաճ դատեց կար-
 դազուրկ հռչակել զԳաֆթանեան եւ իսպառ վտարել
 Հայ Եկեղեցականութեան շարքերէն: Գաֆթանեան
 նախկին Վարդապետի այդ ժամանակուան արարքնե-
 րէն եւ Հայրապետական Դիւանի լռութենէն չարա-
 չար տուժեց Ամերիկայի Հայց. Եկեղեցին եւ այդ
 առթիւ ստեղծուած անկերպարան եւ ողբալի կացու-
 թեան հետեւանքներն զգալի են մինչեւ այսօր: Մենք
 կը տեսնենք որ այժմ ալ նման պարագաներու եւ ի-
 րողութիւններու հանդէպ կը գտնուինք եւ կը ցաւինք
 որ դարձեալ Ձեր Վեհափառութեան հեռաւորութեան
 եւ այլեւայլ պատճառներով լռութիւնը քաջալեր եւ

զօրավիզն կը հանդիսանայ անոնց, որոնք Մահմանա-
դըրուլթեան բացորոշ տրամադրութիւնները անտես
ընելով եւ խեղաթիւրելով, իրենց անխոստովանելի
հաշիւներուն եւ նկատումներուն կ'ուզեն ծառայեցնել
Ամերիկայի Հայոց Եկեղեցին: Խոնարհաբար կը խընդ-
րենք որ Ձեր Վեհափառութիւնը հաճի նկատի ունե-
նալ Ամերիկայի Հայոց Մահմանադրութիւնն եւ ան-
միջապէս լսելի ընէ իր Հայրապետական հեղինակա-
ւոր ձայնը, յարգել տալու համար անոր բացորոշ
տրամադրութիւններն եւ այդ բացորոշ տրամադրու-
թեանց համեմատ Երեսփ. Ժողովոյս ունեցած իրա-
ւունքներն եւ տուած որոշումները:

Մատչելով ի համբոյր Ձերդ Հայրապետական
Ս. Աջոյն

Մնամք խորին ակնածանօք

Ի դիմաց Երեսփ. Ժողովոյ Ամերիկայի Հայոց

Ատենադպիր

Ատենապետ

Մ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Մ. Տ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

յըստուգութիւն եւ ի հաստատութիւն ստորագրու-
թեանցս

Կ'ստորագրեմ

Վասն Տեղապահի

1917, Օգոստոս 25

ԲԱԲԳԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Ուստր

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Գ.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
1918, ԱՊՐԻԼ 7-8
ՈՒՍՏՐ, ՄԷՍ.

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Գ.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ^{*)}

1918 ԱՊՐԻԼ 7-8

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

ՆԻՍՏ ԱՌԱՋԻՆ

ԲԱՅՈՒՄ, ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱՅ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՍՏՈՒԳՈՒՄ

ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԴԻԻԱՆԻ

Ամերիկայի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Երեսփ. Ժողովոյ նոր շրջանի Ա. նիստը տեղի ունեցաւ 1918 Ապրիլ 7, Կիրակի, Ուստը Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ ժողովասրահին մէջ, ժամը 10.30ին, նախագահութեամբ Առաջն. Տեղապահ Գեր. Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեանի:

Ժողովը բացաւ Կեդրոնական Վարչութեան Ատենադպիր՝ Պր. Մաղաք Գ. Պէրպէրեան: Ժողովին ներկայ էին 34 երեսփոխաններ, ընտրուած հետեւեալ թեմերէն.

(*) Արձանագրութեանս երկրորդ տպագրութիւնն է այս: Առաջին տպագրութիւնը եղած է 1918ին, ԱԶԳԻ տպարանին մէջ եւ սպառած է:

Ա. ՈՒՍՏՐԻ ԹԵՄԷՆ

1. Տ. Եղիշէ Քհնյ. Գալչընճեան
2. Առաքել Գ. Եաղըճեան
3. Կարապետ Պ. Թովմաճանեան
4. Մկրտիչ Քէլէշեան
5. Սարգիս Ռստիկեան

Բ. ՊՈՍՏՈՆԻ ԹԵՄԷՆ

6. Տ. Շահէ Վրդ. Գասպարեան
7. Աւետիս Սելեան
8. Տոքթ. Կ. Գ. Գալուստեան
9. Սարգիս Նահիկեան

Գ. ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ ԹԵՄԷՆ

10. Գէորգ Սարաֆեան
11. Թադւոր Քիւփէշեան
12. Խաչատուր Յ. Մեսրոպեան
13. Ղազարոս Պօյաճեան
14. Մարիոս Մօրուքեան

Դ. ԼՕՎԷԼ—ԼՕՐԷՆՍԻ ԹԵՄԷՆ

15. Տ. Դաւիթ Քհնյ. Տ. Աւետիսեան
16. Մկրտիչ Գ. Քէլէշեան
17. Յովհաննէս Փասլուճեան

Ե. ՔԱՆԱԹԻՔԻԹԻ ԹԵՄԷՆ

18. Գարեգին Գէորգեան

Զ. ՌԻԶՄԸՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

19. Մարգար Յովհաննէսեան

Է. ՖՐԷԶՆՈՅԻ ԹԵՄԷՆ

20. Տ. Բարդէն Եպս. Կիւլէսէրեան

21. Վահան Քիւրքճեան

22. Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

Ը. ՖԱՈՒԼԸՐԻ ԹԵՄԷՆ

23. Կարապետ Մուշեղեան

24. Մարտիրոս Տիրանեան

Թ. ԼՕՍ ԱՆՃԷԼՕՍԻ ԹԵՄԷՆ

25. Արմենակ Ն. Նաղարէթեան

26. Հրաչ Երուանդ

Ժ. ՖԻԼԱՏԷԼՖԻՈՅ ԹԵՄԷՆ

27. Արամ Ճէրահեան

28. Նաղարէթ Կիւմիւշկէրտանեան

29. Պապա Խալընեան

ԺԱ. ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԹԵՄԷՆ

30. Մարկոս Տ. Մանուէլեան

31. Աւետիս Տէրոյենց

32. Գէորգ Թովմաճանեան

33. Տիգրան Էքմէքճեան

ԺԲ. ՔԼԻՎԼԻՆՏԻ ԹԵՄԷՆ

34. Կարապետ Փափազեան

Թեմական Ժողովներէ ընտրուած եւ Առաջնորդարան տեղեկագրուած վեց երեսփոխանները Ժողովէն բացակայ գտնուեցան վերջին պահուն զանազան բանաւոր պատճառներով :

Բացման աղօթքն արտասանեց Տեղապահ Գեր. Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեան, եւ երեսփոխաններու ինքնութիւնը ստուգելէ յետոյ ձեռնարկուեցաւ Երեսփ. Ժողովի դիւանին ընտրութեան : Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան, Տիարք՝

Մարկոս Տ. Մանուէլեան

Ա. Ատենապետ

Թադւոր Քիւլիէլեան

Բ. Ատենապետ

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

Ա. Ատենադպիր

Գէորգ Սարաֆեան

Բ. Ատենադպիր

Ժողովին մէջ խնդիր յարուցուեցաւ թէ Նիւ-Եորքի երեսփոխան Պ. Նշան Զաքեանի տեղ՝ որ բացակայ կը գտնուէր, Նիւ Եորքի երեսփոխանները իրաւունք ունի՞ն ուրիշ մը նշանակել : Տրուած լուսարանութիւններէն յայտնի եղաւ, որ Նիւ-Եորքի Թեմական Ժողովը կը բաղկանար միայն տեղւոյն Հոգաբարձութենէն եւ Նիւ Եորքի երեսփոխանները բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէին, հոգաբարձութեան եւ իրենց բացակայ ընկերներուն հաւանութիւնն ալ ունէին, որով կրնային Պարոն Նշան Զաքեանի տեղ մէկը նշանակել :

Յետոյ առ ի տեղեկութիւն կարդացուեցաւ Յու-

լիս 29ի Երեւաի . Ժողովին արձանագրութիւնը :

Ժողովն ապա անցաւ իր օրակարգին :

Ա.—ԿԵԴՐ . ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

1917 Յուլիս 29ի Երեւաի . Ժողովին կողմէ նախորդ Կեդր . Վարչութեան շրջանը լրացնելու համար ընտրուած Կեդր . Վարչութիւնը ներկայացուց իր ութամասեայ պաշտօնավարութեան տեղեկագիրը որ կը պատկերացնէր Կ . Վարչութեան ութամասեայ գործունէութիւնը Առաջնորդարանի թեմական վարչական եւ ելեւմտական ընթացիկ գործերուն մէջ . եւ կը տեղեկագրէր Երեւաիօրսանական Ժողովէն ընտրուած Հաշտարար Մարմնոյ կատարած աշխատութիւնները եւ փորձերը , որոնք կը վերաբերէին 1917 , Փետր . 18ի Երեւաի . Ժողովի որոշմանց դէմ առարկող երեւաիօրսաններուն հետ՝ առանց օրէնքէն շեղելու՝ հասկըցողութիւն մը գոյացնելու ինդերոյն : Սակայն այս մասին կատարուած աշխատութիւնները անհետեւանք մնացած ըլլալով , Կեդր . Վարչութիւնը հրահանգ տուած էր նոր երեւաիօրսաններու ընտրութեան եւ Երեւաի . Ժողովի գումարման :

Կեդր . Վարչութեան այս Տեղեկագիրը լսելէ վերջ , Երեւաի . Ժողովը շնորհակալութիւն յայտնեց Գեր . Տ . Բարգէն Եպիսկոպոսին եւ Տ . Շահէ Ծ . Վ . ին իրենց Տեղապահական խղճամիտ պաշտօնավարութեան , եւ Կեդր . Վարչութեան՝ իր ութամասեայ բարւոք ծառայութեան համար :

Բ.—ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սահմ. Վերաքննիչ Յանձնաժողովոյ Տեղեկագիրը ներկայացուց Գեր. Տ. Բարդէն Սրբազան եւ կարդաց հիմնական սկզբունքներն, որոնց համեմատ տեղի պիտի ունենային բարեփոխութիւնք: Ժողովը որոշեց յօդուած առ յօդուած կարդալ առաջարկուած փոփոխութիւններն եւ վիճարանութեան ենթարկելէ յետոյ վաւերացնել:

Ժողովը փակուեցաւ ժամը 2ին, Բ. Նիստը ժամը 3ին բանալու որոշումով:

ՆԻՍՏ ԵՐԿՐՈՐԴ

Երեսփ. Ժողովոյ Բ. Նիստը բացուեցաւ կէսօրէ ետք ժամը 3,30ին, նախադահութեամբ Տեղապահ Գեր. Տ. Շահէ Վ.ի եւ Ատենապետութեամբ Տիար Մարկոս Տ. Մանուէլեանի եւ 34 երեսփոխաններու ներկայութեամբ:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գեր. Տ. Բարդէն Սրբազան մի առ մի կարդաց վերաքննուած Սահմանադրութեան յօդուածները որոնք վիճարանութեան ենթարկուելէ յետոյ հարկ դատուած փոփոխութիւններով եւ յաւելումներով վաւերացուեցան: Վերջին յօդուածը որ կը վերաբերէր ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու հանգամանքներ

րուն, երկար վիճաբանութեանց նիւթ եղաւ, եւ որոշուեցաւ վիճաբանութեան շարունակութիւնն եւ այդ յօդուածին վերջնական ձեւին վաւերացումը յետաձգել յաջորդ նիստին:

Գ.—ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ժողովը ձեռնարկեց Կեդր. վարչութեան ընտրութեան: Դիւանին կողմէ նշանակուեցաւ Մասնախումբ մը բաղկացած Տիարք Ն. Կիւմիւշկէրտանեանէ, Ա. Պ. Սէլեանէ եւ Վ. Քիւրքճեանէ՝ Տնտեսական Ժողովոյ ընտրելեաց եռապատիկ ցանկ մը պատրաստելու համար: 10 վայրկեան դադարէ մը յետոյ ժողովը վերաբացուեցաւ: Մասնախումբը ներկայացուց հետեւեալ եռապատիկ ցանկը.

Մ. Տ. Մանուէլեան	Գէորգ Թովմաճանեան
Արմենակ Նազարէթեան	Մ. Գ. Պէրպէրեան
Տոքթ. Յ. Գալուստեան	Ա. Պ. Սէլեան
Խոսրով Էլմասեան	Գարեգին Մանուկեան
Առաքել Եաղըճեան	Տիգրան Էքմէքճեան
Պապա Խալընեան	Նիկողոս Խաչմանեան
Սարգիս Աղամեան	Աւետիս Տէրոյենց
Գէորգ Սրապեան	

Վերոյիշեալ ցանկին վրայ գաղտնի քուէարկութիւն կատարուեցաւ: Ընտրութեան մասնակցեցան 34 երեսփոխաններ եւ Տնտեսական Ժողովոյ անդամ ընտրուեցան՝

	Քուէ
Մ . Գ . Պէրպէրեան	24
Ա . Նաղարէթեան	18
Ա . Պ . Սէլեան	17
Մ . Տ . Մանուէլեան	16
Խ . Էլմասեան	15

Յաջորդ առաւելագոյն քուէ ստացողներն եղան՝	
Տոքթ . Գալուստեան	12
Գ . Թովմաճանեան	11
Տ . Էքմէքճեան	11

Իսկ Կրօն . Ժողովի անդամ ընտրուեցան՝	
Պոստոնի Հովիւ Տ . Շահէ Ծ . Վ . Գասպարեան	
Ուստրի Հովիւ Տ . Եղիշէ Քհնյ . Գալչընճեան	
Լօվէլի Հովիւ Տ . Դաւիթ Քհնյ . Տ . Աւետիսեան	
Ֆիլատէլֆիոյ Հովիւ Տ . Պետրոս Քհնյ . Վարդանեան	

Կրօն . Ժողովի Ե . րդ անդամութեան համար իրաւունք տրուեցաւ նորընտիր Վարչութեան Երեսփ . Ժողովի անունով հրաւիրել յարմարագոյն թեմի մը հովիւը :

Դ .—ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ժողովը գոհունակութեամբ լսեց Հայ Ազգ . Միութեան Կեդր . Մարմնոյն անդամակցող Հայց . Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներուն կողմէ տրուած տեղեկութիւնները իրենց պաշտօնավարութեան եւ Հայ Ազգ . Միութեան աշխատութեանց նկատմամբ՝ չը-

նորհալալութիւն յայտնելով, ընդունեց անոնց հը-
րաժարականը: Թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանա-
կութենէ մը յետոյ Նի դէմ 31 քուէով որոշեց, որ Հայ
Ազգային Միութեան ներկայացուցիչները ընտրուին
Երեսփ. Ժողովոյ կողմէ եւ ենթարկուին Կեդր. Վար-
չութեան իրաւասութեան:

Ներկայացուցիչներու ընտրութիւնը յետաձգ-
ուեցաւ յաջորդ նիստին:

Նիստը փակուեցաւ ժամը 8ին, հետեւեալ օրը
ժամը 9ին վերաբացուելու որոշումով:

ՆԻՍՏ ԵՐՐՈՐԴ

Նիստը բացուեցաւ Ապրիլ 8 Երկուշաբթի օրը,
առաւօտեան ժամը 9.15ին, նախագահութեամբ Ա-
ռաջն. Տեղապահ Գեր. Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեա-
նի, եւ Ատենապետութեամբ Տիար Մարկոս Տ. Մա-
նուէլեանի: Ներկայ էին 27 երեսփոխաններ:

Բացման աղօթքն ըրաւ Գեր. Տ. Բարդէն Եպս.:

Կարդացուեցան եւ վաւերացուեցան նախորդ
Երկու նիստերուն արձանագրութիւնները:

ՆԱԽՈՐԴ ՆԻՍՏԷՆ ՄՆԱՅԱԾ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ա.—ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ
ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վերաքննուած Սահմ. թեան վերջընթեր յօդուա-
ծը երկար վիճարանութիւններէ յետոյ, կարգ մը

փոփոխութիւններով վաւերացուեցաւ 1-ի դէմ 26 քուէով :

Որոշուեցաւ սոյն յօդուածին կցել խոստմնագիր մը , վարչական ժողովներու անդամոց համար— երեսփոխան , վարչութեան անդամ , հոգաբարձու եւն .— բոլոր անոնք , որ ունէ պաշտօնի կ'ընտրուին կամ կը հրաւիրուին , պարտաւոր պիտի ըլլան ստորագրել այդ խոստմնագիրը :

Սահմանադրութեան վերաքննուած յօդուածները դարձեալ կարգացուեցան եւ իրենց ամբողջութեամբ վաւերացուեցան :

Երեսփ. Ժողովէն վերաքննուած Սահմանադրութեան գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են .

1. — Երեսփ. Ժողովը պիտի վերածուի մնայուն մարմնոյ մը , որուն մէկ երրորդը ամէն տարի նոր ընտրութիւններով պիտի նորոգուի . բայց ժողովը չի լուծուիր երբեք :

2. — Բացառիկ նիստերէ զատ՝ Երեսփ. Ժողովը պիտի ունենայ ամէն տարի Տարեկան Կանոնաւոր Նիստ մը , լսելու Առաջնորդին եւ Վարչութեան Տարեկան Տեղեկագիրը , ընտրելու Երեսփ. Ժողովին միամեայ դիւանը եւ վաւերացնելու Առաջնորդարանի պիւտճէն :

3. — Առաջնորդի պաշտօնավարութեան շրջանը պիտի վերածուի երեք տարիի , զոր աւարտելէ յետոյ Առաջնորդը պէտք է ժողովին մատուցանէ իր հրաժարագիրը :

Առաջնորդի գործունէութեան Տարեկան Տեղեկագիրները պիտի ենթարկուին գնահատութեանը

Երեսփի . Ժողովի՝ որուն հաւանութեամբ միայն պիտի կրնայ շարունակել իր պաշտօնը :

Ճշտուած են Առաջնորդի հրաժարեցուցման պայմանները :

4.—Կեդր . Վարչութեան Տնտեսական Ժողովին անդամները եւ տեղական Հոգարարձութիւնք պիտի ընտրուին երեք տարուան շրջանի մը համար . բայց շրջան մը պաշտօնավարող անդամներ յաջորդ մէկ շրջանին համար վերընտրելի չեն :

5.—Ժողովը ջնջեց եկեղեցւոյ անդամակցութեան եւ ընտրութեանց մասնակցելու համար պահանջուած ԵՐԿՈՒ ՏՈԼԱՐԻ տուրքը : Անոր տեղ հաստատեց խոստումով երաշխաւորուած տարեկան կամաւոր նուիրատուութիւնը՝ տեղական պայմաններու համեմատ , եւ սահմանեց միջոցներ , որոնցմով Հայց . Եկեղեցւոյ օրինաց հաւատարիմ եղողներ պիտի կրնան ընտրող եւ ընտրելի ըլլալ եկեղեցւոյ վարչական գործերուն :

6.—Հայ կանանց եւս իրաւունք տրուեցաւ , եկեղեցւոյ վարչական գործերուն մէջ , 21 տարեկանէն վեր ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու :

7.—Հովուական եւ Առաջնորդական նոր թեմերու կազմութիւնը , կամ արդէն գոյութիւն ունեցող թեմերուն կցումը կամ անջատումը , պիտի վաւերացուի Երեսփի . Ժողովէն :

Ժողովը 6ի դէմ 21 ձայնով որոշեց որ Վերաքըննուած եւ Բարեփոխուած Սահմանադրութիւնը գոր-

ծաղրութեան դրուի Ամենայն Հայոց Վեհափառ
Հայրապետէն հաստատուելէ յետոյ, համաձայն Ա-
մերիկայի Հայոց Սահմ. թեան 90րդ յօդուածին :

Դ.—ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՅՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Դիւանը նշանակեց երեք հոգիէ մասնախումբ մը
բաղկացած Տիար Վ. Քիւրքճեանէ, Արամ Ճերահ-
եանէ, եւ Ն. Ս. Կիւմիւշկէրտանեանէ, որոնք պատ-
րաստեցին եւ ներկայացուցին ընտրելեաց հետեւեալ
եռապատիկ ցանկը .

Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեան	
Մարկոս Տ. Մանուէլեան	
Մաղաք Գ. Պէրպէրեան	
Տոքթ. Գալուստեան	
Ա. Ն. Նազար	
Ա. Պ. Սէլեան	
Գորեգին Մանուկեան	
Խոսրով Էլմասեան	
Կարապետ Յ. Գարակիւլեան	
Այս ցանկին վրայ գաղանի քուէարկութիւն կա- տարուելով ընտրուեցան .	
Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեան	23
Մ. Տ. Մանուէլեան	21
Ա. Ն. Նազար	12
Յաջորդ առաւելագոյն քուէ շահողն էր՝	
Մաղաք Գ. Պէրպէրեան	9

Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց այս չորս անունները ներկայացնել Հայ Ազգ. Միութեան Կեդր. Մարմնոյն, որոնցմէ երեքը պիտի մասնակցին ժողովոյն աշխատութեանց: Ներկայացուցիչներու պաշտօնավարութեան շրջանը պիտի տեւէ մէկ տարի եւ պարտաւոր են գրաւոր տեղեկագիր ներկայացնել Երեսփ. Ժողովոյ:

Ե.—ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ժողովը կարծիքներու փոխանակութենէ մը յետոյ միաձայնութեամբ ընդունեց հետեւեալ բանաձեւը.

«Նկատելով որ Վերաքննուած Սահմանադրութիւնը Վեհ. Հայրապետին պիտի մատուցուի վաւերացման համար, Առաջնորդը Վերաքննեալ Սահմանադրութեան համեմատ ընտրելու համար, որոշուեցաւ ընտրութիւնը յետաձգել յաջորդ Երեսփ. Ժողովոյ»:

Զ.—ՔԱՆԻՓՈՐՆԻԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԾԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐ

Քալիֆօրնիոյ Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ բոլոր թեմերը 1917ին մասնաւոր պատգ. Ժողով գումարելով Ֆրէզնոյի Եկեղեցւոյն մէջ, առանձին առաջնորդութիւն մը հաստատելու նպատակաւ խնդիր մատուցած են Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին: Ն. Ս. Օծութիւնը Քալիֆօրնիոյ Հայ գաղութին այս

փափաքը նկատի առած եւ 1917 Յունիս 20 թուակիր եւ 1090 համարաւ դիւանական պաշտօնագիրով Երեսփ. Ժողովիս յանձնած էր խնդիրը ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ՎԱՐՉԱԿԱՆ եւ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ տեսակէտներէ ուսումնասիրել եւ արդիւնքը տեղեկագրել Ս. Էջմիածին՝ վերջնական տնօրինութեան համար: Միեւնոյն ժամանակ յանձնարարած էր որ Քալիֆօրնիոյ կողմէ յատուկ պատգամաւոր մը ներկայ գտնուի Երեսփ. Ժողովոյ նոյն նիստին եւ պարզէ առանձին առաջնորդութիւն մը հաստատելու պէտքն ու անհրաժեշտութիւնը:

Ֆրէզնոյի Երեսփոխան եւ Քալիֆօրնիոյ մասնաւոր պատգամաւոր Տիար Վահան Քիւրքճեան խօսք առաւ եւ կարգաց այն ընդարձակ պաշտօնագիրը՝ որ Քալիֆօրնիոյ թեմերուն կողմէ ուղղուած էր Վեհ. Հայրապետին: Յետոյ թուեց այն օգուտներն, որ յառաջ պիտի գային առանձին Առաջնորդութեան մը հաստատումէն: Ժողովը նկատի ունենալով Քալիֆօրնիոյ Հայոց ընդհանուր բաղձանքը եւ առանձին Առաջնորդութեան համար հարկ եղած բարոյական եւ նիւթական զոհողութեանց յանձնառութիւնը, միաձայնութեամբ համամիտ գտնուեցաւ որ շուրջ 3000 մղոն հեռաւորութեան վրայ գտնուող Քալիֆօրնիոյ թեմերը՝ առանձին Առաջնորդութիւն մը կազմեն եւ որոշեց ըստ այնմ տեղեկագրել Վեհ. Հայրապետին:

Է.—ՆՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ա.—Երկսեռ Երգեցողութիւն.—Լօվէլի Հովիւին եւ կարգ մը Երեսփոխաններու կողմէ բերուած ա-

առջարկին վրայ՝ Ժողովը նկատի առաւ Ամերիկայի Հայց. Առաք. Եկեղեցիներու մէջ երկսեռ երգեցողութեան խնդիրը եւ նկատի ունենալով որ երկսեռ դպրաց խումբերու կազմութիւնը եւ պաշտամանց մասնակցութիւնը հակառակ չէ Հայց. Եկեղեցւոյ ոգւոյն եւ սովորութեանց, որոշեց որ անարգել շարունակուին :

Բ.—Եկեղեցիներու Բարեկարգութիւնը.—Տիար Վ. Քիւրքճեան առաջարկեց Յանձնախումբ մը կազմել, Հայց. Եկեղեցւոյ ներքին բարեկարգութեան, կանոնաւորութեան եւ պայծառութեան համար ծրարագիր մը մշակելու եւ կեդր. Վարչութեան ներկայացնելու համար : Այս առաջարկը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ եւ Յանձնախումբի անդամ նշանակուեցան Տիարք Վ. Քիւրքճեան, Գ. Սարաֆեան եւ Ն. Կիւմիւշկէրտանեան :

Գ.—Հայ Ազգ. Միութեան Մասնաճիւղերուն մօտ Հայց. Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներու ընտրութեան խնդիր.—Պոստոնէն կարգ մը ազգայիններու մէկ գրութիւնը կարդացուեցաւ, եւ խնդիրը սկզբունքի տեսակէտէ միայն նկատի առնուելով, առաջարկուեցաւ եւ ընդունուեցաւ որ Հայ Ազգ. Միութեան տեղական մասնաճիւղերուն Հայց. Եկեղեցիին ներկայացուցիչներն ընտրուին Հոգաբարձութեանց կողմէ :

Դ.—Բրավիտէնսի Բողոքը.—Կարդացուեցաւ Բրավիտէնսէն կարգ մը ազգայիններու ստորագրութեամբ բողոքագիր մը տեղւոյն Հոգաբարձութեան

դէմ, եւ յանձնուեցաւ նորընտիր Կեդր. Վարչութեան
ի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն:

Գ.—Նիստի արձանագրութիւնը կարգացուեցաւ
եւ վաւերացուեցաւ:

Նիստը փակուեցաւ ժամը 2.30ին տէրունական
աղօթքով:

Ի Դիմաց Ամերիկահայ Երեսփ. Ժողովոյ	
Ատենադպիր	Ատենապետ
Մ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ	Մ. ՏԷՐՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Նախագահ

ՇԱՀԷ Ծ. ՎՐԴ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ուստր, Ապրիլ 8, 1918

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(Տրուած 1918 Ապրիլ 7ին Ուստր գումարուած
Երեսփոխանական ժողովին)

Տեարք Երեսփոխանք,

Վարչութիւնս ընտրուեցաւ եւ պաշտօնի կոչուեցաւ Երեսփ. ժողովոյ վերջին նիստին մէջ, 1917 Յուլիս 29ին, շարունակելու եւ լրացնելու համար նախորդ վարչութեան շրջանը, մինչեւ յաջորդ Երեսփ. ժողովոյ գումարումը:

Վարչութիւնս իր այս ժամանակաւոր պաշտօնավարութեան միջոցին, բացի Առաջնորդարանի ընթացիկ եւ սովորական գործերէն, երկու գլխաւոր գործեր ունէր կատարելիք:

Առաջին՝ Տեղապահի ընտրութիւն, եւ երկրորդ՝ Երեսփ. ընտրութիւն:

Վարչութիւնս այս երկու գործերուն ալ անմիջապէս ձեռնարկեց, հետեւելով Երեսփ. ժողովոյ կարգադրութեան:

Այդ կարգադրութիւնը սա էր.—Ինչպէս որ յայտնի է, 1917 Փետր. 18ի Երեսփ. ժողովէն ի վեր կարգ մը Երեսփոխանք, հակառակ ժողովական կանոններու, միշտ առարկեցին Երեսփ. ժողովոյ մեծամասնութեամբ տուած որոշումներուն եւ ըրած կարգադրութիւններուն: Իսկ 1917 Յուլիս 29ի Ե-

րեսիփ. Ժողովը, նկատի ունենալով մեր համազգային ցաւն ու սուգը, ուղեց որ այդ առարկողներն ալ սիրաշահի եւ ամենուն հաճութեամբ ու համաձայնութեամբ ընտրուի թէ՛ Տեղապահը եւ թէ՛ Երեսփոխանութիւնը: Եւ այս նպատակով ալ նշանակեց Հաշտարար Մարմին մը, որուն պաշտօն տուաւ համաձայնութեան գետին մը գտնել, առանց ոտնակոխ ընելու Սահմանադրութեան սկզբունքները:

Վարչութիւնս իրաց այս վիճակին մէջ խնդրեց Տեղապահ Սրբազանէն շարունակել իր պաշտօնը, որմէ հրաժարած էր 1917 Յուլիս 29ի Երեսփ. Ժողովոյ մէջ, մինչեւ որ Հաշտարար Մարմինը աւարտէր իր գործը: Սրբազանը պնդեց իր հրաժարականին վրայ, բայց Առաջնորդութիւնը անգործութեան չի դատապարտելու համար հաւանեցաւ «Վասն Տեղապահի» վարել գործերը:

Վարչութիւնս այս պայմաններու տակ զբաղեցաւ իր ընթացիկ գործերով, եւ սպասեց Հաշտարար Մարմնի աշխատութեան ելքին: Եւ ինչպէս որ կը հասկցուի այս տեղեկութիւններէն, հակառակ իր բաղձանքին, չկրցաւ ծառայել պէտք եղած չափով եւ կերպով: Եւ այս պատճառով ալ Վարչութեանս տեղեկագիրը պիտի ըլլայ շատ ամփոփ:

Ա.—Վարչութեանս Ժողովները

Վարչութեանս Կրօնական եւ Տնտեսական Ժողովները զատ զատ նիստեր չըրին, այլ միշտ միասին խորհրդակցեցան եւ գործեցին, ընելով միայն վեց նիստ:

Վարչական գործերու կարգէն կը յիշենք հետեւեալները .

1) Առաջնորդարանի բացում : Գիտէք որ հրաժարեցուցուած Առաջնորդ Գեր . Տ . Արսէն Ծ . Վ . Վեհունի , Առաջնորդարանը փակած եւ Առաջնորդարանի վերաբերեալ ամէն բան կամ փականքի տակ դրած , կամ վերցուցած , կամ միասին առած եւ իր ազարակը տարած էր :

Վարչութիւնը յանձնախումբ մը ղրկեց Արսէն Վրդ . ին , խնդրելով որ Առաջնորդարանի բանալիներն ու գոյքերը յանձնէ Վարչութեանս : Արսէն Վրդ . մերժեց եղած ղիմումը , չճանչնալով Վարչութիւն եւ Տեղապահ : Այս մերժումին վրայ Առաջնորդարանը բացուեցաւ Ուստրի սլտ . Հոգաբարձութեան խնամքով եւ դրուեցաւ օրինաւոր իշխանութեան տրամադրութեան տակ : Բայց պահարաններ եւ գլրոցներ փակ կը մնան դեռ :

2) Առաջնորդութեան ելեւմուտքը : Այս մասին տրուած որոշումը կարելի չեղաւ գործադրել . վասն զի դրամ չկար մէջ տեղ : Երեսփ . Ժողովը 1917 Յուլիս 29ին պաշտօն տուած էր Տեղապահ Սրբազանին , որպէս զի պահանջէր Տոքթ . Փ . Աղամեանի քով դրուած Առաջնորդարանին վերաբերեալ դրամը : Պահանջը եղած է , բայց Տոքթ . Փ . Աղամեան մերժած է յանձնել , չճանչնալով Վարչութիւն եւ Տեղապահ :

Հարկ եղաւ մէկ կողմէն մասնաւոր ղիմումներ ընել բարեսէր անձերու ու միւս կողմէն ալ պահանջել թեմերէն , որպէս զի հասցնեն իրենց օրինական

պարտքերը, եւ այսպէս կարելի եղաւ մաս մը վրա՝
հայթայթել առօրեայ անհրաժեշտ ծախքերը հողա-
լու համար:

3) Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, ե-
րեսփ. Ժողովոյ որոշման համեմատ, յանձնուեցաւ
Յանձնաժողովի մը, որ կատարեց իր պաշտօնը, եւ
իր աշխատութեան արդիւնքը առանձինն տեղեկա-
դրելով պիտի ներկայացնէ այսօր պտ. Ժողովիդ,
օրակարգի համեմատ:

Բ.—Հաշտարար Մարմին

Կը ցաւինք յայտարարել, որ Հաշտարար Մար-
մինի քանքերն ի դերեւ ելան, հակառակ իր դիմում-
ներուն: Վասն զի առարկողներ այնպիսի պայմաններ
դրին, որ հակառակ էին Սահմանադրութեան սկզբ-
բունքներուն, եւ օր մըն ալ՝ պատրուակ բռնելով
թէ Հաշտարար Մարմինը արագ չի գործեր, յայտա-
րարեցին թէ այլեւս չեն ուղեր բանակցիլ: Իսկ ոչ-
պաշտօնապէս, բայց հաւաստեալ, ըսին՝ թէ չէին
ուղեր բանակցիլ, որովհետեւ էջմիածնէն հրահանգ
եկած է Արսէն Վրդ.ին, որ Կրօն. Ժողովոյ միջոցաւ
ի նիստ հրաւիրէ Երեսփ. Ժողովը, եւն.:

Գ.—Տեղապահի Ընտրութիւնը

Վարչութիւնս նկատի առնելով, որ առարկող-
ները սիրաշահելու համար Հաշտարար Մարմնի կող-
մէն ձեռք առնուած միջոցները ապարդիւն եղան եւ

Ժամանակի կորուստ պատճառեցին, որոշեց կատարել սահմանադրապէս իր վրայ դրուած պարտականութիւնը, եւ Տեղապահ ընտրեց Պոստոնի թեմին Հովիւ Գեր. Տ. Շահէ Ծ. Վ. Գասպարեանը, որպէսզի օր առաջ հրահանգ տրուի թեմերուն նոր երեսփոխաններու ընտրութեան համար, քանի որ ժամանակը կ'անցնէր:

Գեր. Շահէ Վրդ., ուրախ ենք որ յանձն առաւ այս ծառայութիւնը, տուաւ ընտրութեանց հրահանգը թեմերուն, եւ թէեւ որոշուած էր Յունուարի մէջ աւարտել գոնէ ընտրութիւնները եւ ի նիստ հրաւիրել պատ. Ժողովը, բայց արագ չեղան ընտրութիւնները, եւ այսպէս հազիւ կարելի եղաւ նորընտիր յարգելի Երեսփոխանները այսօրուան համար հրաւիրել ի նիստ:

Դ.—Վարչական Դժուարութիւնք

Վարչութիւնս ուրախութեամբ կը տեղեկագրէ, թէ բոլոր թեմեր հաւատարիմ մնացին Սահմանադրութեան, հակառակ առարկողներու տխուր ազդեցութեան, եւ աշխատեցան կատարել իրենց սահմանադրական պարտականութիւնները հանդէպ Առաջնորդարանի, եւ այսօր այսչափ երեսփոխաններու ներկայութիւնը կը հաստատէ այս իրողութիւնը: Բայց խորին ցաւօք կը յայտարարենք նաեւ, թէ գոնուեցան Հոգաբարձութիւնք, որ անտես ըրին իրենց տրուած հրահանգները, եւ իբրեւ առարկողներ, չուղեցին ճանչնալ օրինաւոր իշխանութիւնը, եւ հետեւաբար չկատարեցին իրենց սահմանադրա-

կան պարտականութիւնները հանդէպ Առաջնորդարանին :

Մասնաւորապէս պարտք կը համարենք պտ. ժողովոյդ ուշադրութիւնը հրաւիրել տգեղ ձեռնարկի մը վրայ, որով այդպիսի քանի մը Հոգաբարձութիւններ, նիւ Եորքի նախորդ Հոգաբարձութեան առաջնորդութեամբ փորձեցին ի դերեւ հանել Երեսփ. ժողովոյ բոլոր աշխատութիւնները, իբրեւ ապօրէն հռչակելով անոր տուած որոշումները 1917 Փետր. 18ին, եւ այս նպատակաւ ժողով ըրին, 1917 Սեպտ. 3ին, նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, սուտեր յերկրեցին, եւ նոյն իսկ յանդգնեցան Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին հեռագրել այդ բոլորը, եւ ետքը զանոնք հրատարակեցին տպագրութեամբ «ՅԱՅՏԱԳԻՐ Ամերիկահայ Սահմանադրութեան Օրինաց Հնագանդ Հոգաբարձութեանց Խորհրդակցական ժողովին» խորագրին տակ, որուն մէկ օրինակը ահաւասիկ կը ներկայացնենք պտ. ժողովիդ :

Բայց կը փութանք յայտարարել նաեւ, որ այս փորձը եւս ոեւէ օգուտ չբերաւ իր հեղինակներուն :

Ե.—Հայրապետական Դիւանէն հասած

Պաշտօնագիրներ

Առարկող երեսփոխաններու կողմը չուղեց ճանչնալ 1917 Փետր. 18ի Երեսփ. ժողովոյ որոշումներն ու կարգադրութիւնները այն առարկութեամբ, թէ Վեհ. Հայրապետը չէ ընդունած Արսէն Վրդ.ին հրաժարականը եւ պաշտօնադրով մըն ալ հրամայած

է անոր շարունակել իր պաշտօնը : Սօսեցաւ նոյն-
պէս ուրիշ պաշտօնագիրներու մասին , որոնք էջ-
միածնէն եկած պիտի ըլլան Արսէն Վրդ .ի հասցէին :

Վարչութիւնս դժբախտաբար չգիտեր , թէ ի՞նչ
իրաւամբ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան կամ
Առաջնորդին հասցէով եկած գրութիւններ բարձի
թողի կ'ըլլան Արսէն Վրդ .ի կողմէն : Բայց այն շատ
խօսուած առաջին պաշտօնագրին պատճէնը Հայրա-
պետական Դիւանէն ղրկուած է Բաբգէն Սրբազա-
նին , այն հասկըցողութեամբ՝ որ պատերազմի պատ-
ճառաւ թղթակցութիւնք դժուարացած են , շատ մը
գրութիւնք կորսուած , հետեւաբար նախապէս ղրկ-
ուած պաշտօնագրի մը պատճէնն ալ ղրկած են , որ-
պէս զի միոյն կորստեան պարագային , միւսը ծառա-
յէ իր նպատակին :

Արդ՝ Բաբգէն Սրբազան այդ նշանաւոր պաշ-
տօնագրին իր հասցէով եկած պատճէնը յանձնած է
Վարչութեանս , եւ մենք զայն ահա՛ կը գնենք պտ .
Ժողովոյդ սեղանին վրայ : Այդ պաշտօնագիրը կա-
րեւոր է , որ կ'ըսէ Արսէն Վրդ .ին , եթէ հրաժարիլ
կ'ուզես պաշտօնէ , հրաժարականդ տուր Երեսփ . Ժո-
ղովին եւ ոչ թէ Վեհ . Հայրապետին , որ պատճառ
մը չունի այդ հրաժարականը ընդունելու :

Կ'արժէ նաեւ ուշադրութիւն դարձնել հետաքրք-
րական երեւոյթի մը :

1917 Փետր . 18էն ի վեր կատարուած գործերու
մասին հեռագիրներ տրուած էին Ս . էջմիածին , տե-
ղեկագիրներ ղրկուած , նամակներ գրուած , բայց
բոլոր ասոնք մնացեր էին անպատասխանի : Միւս

կողմէն Ս. Էջմիածնէն գրութիւններ կուղային Արսէն Վրդ.ի առաջնորդական հասցէին: Արդ՝ առարկողներ այս երեւոյթը կը մեկնէին ըսելով, թէ «Ուրեմն Վեհ. Հայրապետը չէ վաւերացուցեր Երեսփ. Ժողովին որոշումները, քանի որ Էջմիածնի նամակները Արսէն Վրդ.ի հասցէով կուղան», թէեւ այս նամակները սեւէ կապ չունին 1917 Փետր 18ի Երեսփ. Ժողովի գործերուն հետ:

Ահա՛ Վեհ. Հայրապետի Դիւանէն, Կաթողիկոսարանի վերաբերեալ յանձնարարութեամբ, պաշտօնագիր մըն ալ, թիւ 1930 եւ 1917 Նոյ. 21 թուակիր, հասած է «Գեր. Տ. Բարգէն Եպս.ին Տեղապահի Առաջնորդութեան Ամերիկայի», որ ցոյց կուտայ որ թէեւ պատերազմի պատճառով թղթակցական եւ հեռագրական յարաբերութիւնք դժուարացած են, բայց Էջմիածին տեղեկացած է 1917 Փետր. 18ին Երեսփ. Ժողովոյ մէջ տրուած որոշման արդիւնքին եւ ճանչցած է դայն:

Տեարք Երեսփոխանք,

Ահա ինչ որ կրնայինք տեղեկագրել Ձեզ մեր պաշտօնին բերմունքով:

Վարչութիւնս ատեն եւ միջոց չունեցաւ զբաղելու Ուսմնկն. Խորհուրդ կազմելու: Իսկ եկեղեցական պատրաստելու ձեռնարկին մասին հարկ եղած տեղեկութիւնը կուտայ Բարգէն Սրբազան, որուն յանձնուած է այս գործը:

Վարչութիւնս շատ դժուարին պայմաններու

մէջ կոչուեցաւ ծառայութեան այս պաշտօնին, որ վերջ կը գտնէ այսօր մեր այս տեղեկագրով:

Մեր խօսքը վերջացնելու ատեն պարտք կ'զգանք յայտարարել, թէ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան գործերուն ամէնէն դժուարին մասերը ծանրացան մեր պաշտօնավարութեան միջոցին, նախ Գեր. Բարդէն Սրբազանի եւ ետքը՝ Գեր. Տ. Շահէ Ս. Վ. Գառապարեանի ուսերուն վրայ: Որովհետեւ մեր պաշտօնավարութեան ութը ամիսներուն մէջ մենք միայն վեց անգամ նիստ ըրինք եւ զբաղեցանք Առաջնորդութեան գործերով, բայց անոնք ամէն օր, իւրաքանչիւրն իր շրջանին, աշխատեցան եւ ըրին լաւագոյն կերպով ինչ որ կարելի էր ընել:

Կը յուսանք, թէ պտ. Ժողովդ այսօր իր իմաստուն կարգադրութիւններով եւ իր կատարելիք ընտրութիւններով այնպէս մը պիտի լրացնէ եւ պիտի ապահովէ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդութեան վերակազմութեան խնդիրը, որ այս մեծ գաղութը կարող ըլլայ վայելել ատոնց արդիւնքը:

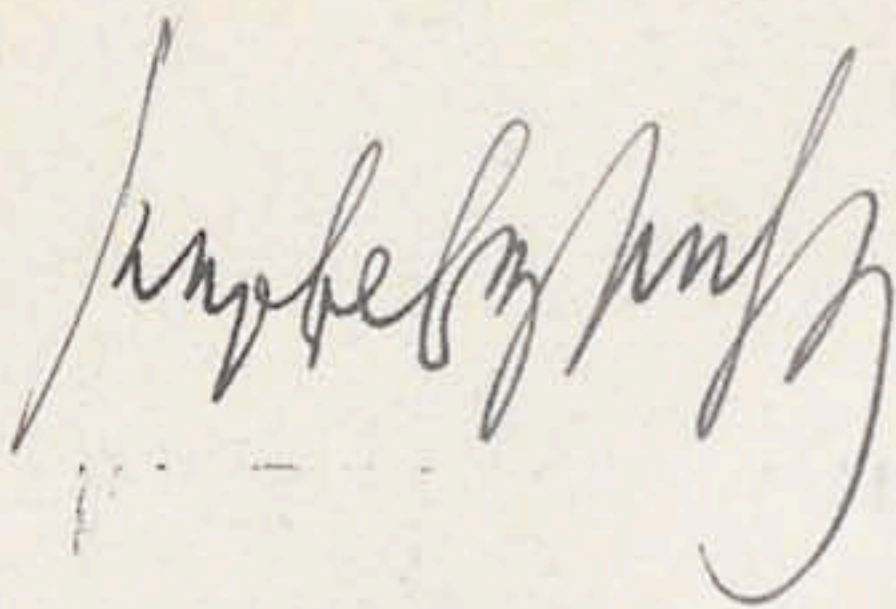
Ի Դիմաց Կեդր. Վարչութեան

Ատենադպիր

Մ. Գ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ատենապետ

ԵՂԻՇԷ ՔՀ. ԳԱԼՁՆՃԵԱՆ

ՊԱՏՃԵՆ

Այն պաշտօնագրին, որով Դիւանապետ Տ. Տիրայր Եպիսկոպոս կը պատասխանէ Երեսփ. Ժողովոյ 1917 Օգոստ. 25 թուակիր տեղեկագրին եւ կը հաղորդէ Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին հրամաններն ու հրահանգները Տեղապահ Տ. Բարգէն Եպս.ին:

Այդ պաշտօնագիրը, որ գրուած է 1917 Նոյեմ. 3ին, Բարգէն Սրբազանին ձեռքն հասած է 1918 Ապրիլ 9, Գ2. օր:

ԴԻԻԱՆ**ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ**

Թ. 1842

3 Նոյեմբ. 1917 ամի

Ի Ս. Էջմիածին

Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդական Տեղապահ
Գերապատիւ Տ. Բարգէն Եպիսկոպոսին,

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետի հրամանով Դիւանս ի պատասխան տարւոյս Օգոստ. 25-ի Ձեր գրութեան յայտնում է, որ Նախ՝ Տ. Արսէն Ծ. Վարդապետի 1916 Թ. Նոյեմբ. 7, N. 1356 հրաժարականն ընդունուած է Նորին Ս. Օծութեան կողմից եւ տարւոյս Յունուարի 28-ի N. 177 Դիւանիս գրութեամբ

առաջարկուած է նորան իրաւախոհ լինել եւ ըստ
 պարագայից ընթանալ համերաշխ գործակցու-
 թեամբ, հակառակ պարագային արտօնեց ներկա-
 յացնել իւր հրաժարականը, ըստ Սահմանադրու-
 թեան, Կեդրոնական Երեսփոխանական Ժողովին,
 որպէս զի վերջինս ձեռնարկէ առաջնորդական Տե-
 դապահի ընտրութեան եւ ապա Առաջնորդի ընտրու-
 թեան. Երկրորդ՝ մինչեւ այժմ Առաջնորդի ժամա-
 նակաւոր Տեղապահութեան համար որեւէ գրութիւն
 ստացուած չէ Նորին Սրբութեան կողմից, բացի մի
 հեռագրից, որից դժբախտաբար ոչինչ հասկնալ չէր
 կարելի. այդ վերջին գրութեան ստանալուց յետոյ՝
 Առաջնորդական Տեղապահութիւնը յանձին Ձեր,
 ընդունուեց Նորին Սրբութեան կողմից. Երրորդ՝
 Վեհափառ Հայրապետին հրամանն է, ըստ հնարից,
 փութով ձեռնարկել նոր Առաջնորդի ընտրութեան
 գործին, որպէս զի Ամերիկահայ համայնքը առանց
 Առաջնորդի մնալու վիճակին մէջ չ'մնայ եւ չ'ու-
 ծանայ իւր մայրենի եկեղեցու կարգերից. Չորրորդ՝
 Առաջնորդ ընտրել ըստ Սահմանադրութեան եւ ըստ
 կարգաց Հայ Եկեղեցու, ընտրութեան ցանկի մէջ
 չ'մուծելով Կիլիկիոյ Վանականներին. Հինգերորդ՝
 առաջարկել Տ. Արսէն Ծ. Վարդապետին յանձնել իւր
 մօտ եղած առաջնորդական ամէն տեսակ գործերը,
 հաշիւները, գոյքը եւայլն, որոնք այժմ մնում են
 իւր մօտ. Վեցերորդ՝ աշխատիլ գաղութի բոլոր հա-
 մայնքների եւ եկեղեցիների մէջ համերաշխութեան
 ոգին մտցնել, կապելով Առաջնորդարանի հետ բո-
 լոր համայնքները, հոգաբարձութիւնները, եկեղե-

ցականները եւ եկեղեցիները. Եօթներորդ՝ Սահմանադրութեան վերաքննութեան ձեռնարկել եւ վերջնական փոփոխութիւններն առաջարկել ՚ի հաստատութիւն Նորին Սրբութեան : Յանկալի է, որ Սահմանադրութեան քննութիւնը լինի նոր Առաջնորդի ժամանակ եւ Ամերիկահայ բոլոր համայնքների ներքին միութիւնը կազմակերպելուց յետոյ, որպէս զի փոփոխութեանց ենթարկուած Սահմանադրութիւնը հանրային կամքի եւ ցանկութիւնների կնիք կրէ եւ նոր անհամաձայնութիւնների տեղիք չտրուի տեղւոյդ ցրուած հայորդիների մէջ, որոնց միասնական դործունէութիւնն այնքան անհրաժեշտ է ներկայիս պարագաներին : Նորին Սրբութեան ջերմ փափաքն է անհրաժեշտ միութիւնն ու համայնքների միացումը տեսնել օր առաջ ՚ի դլուխ եկած յԱմերիկա եւ յոյս ունի, որ պարագաների նոր փոփոխութեամբ նոր կեանք պիտի ստեղծուի տեղւոյդ համայնական կեանքում :

Ինչ վերաբերում է այդ տեղ Հայ եկեղեցու պիտանի սպասաւորներ պատրաստելու փափուկ դործին, ապա շա՛տ մեծ զգուշաւորութեամբ, շրջանկատութեամբ պիտի վերաբերուէք ինչպէս Դուք, նոյնպէս եւ տեղւոյդ եկեղեցական դասն ու համայնքը այդ շատ փափուկ խնդրին, դիտենալով թէ ինչ ծանր հետեւանքների կարող է տանել անհեռատես ձեռնարկն : Վեհափառ Հայրապետը վստահ է, որ իրբեւ Եպիսկոպոս Հայ Առաքելական Եկեղեցու միշտ եւ միմիայն այդ Եկեղեցու մեծադոյն շահերն ի նրկատի պիտի ունենաք եւ Ամերիկահայ ժողովուրդն

ու եկեղեցին միշտ փարուած պահէք Մ. Աթոռին, որի բացակայութիւնը նկատուեց Ձեր ընդարձակ շրջաբերականի մէջ, որ ոչ Մ. Աթոռ Ս. Էջմիածնի անունն էր յիշուած եւ ոչ ընդհանրական Հայրապետի, միշտ դուրդուրացողը պիտի լինիք նորա շահերին եւ սերտ սիրով կապուած նորա Հայրապետի հետ. այս հաւատով եւ օրհնում է նորին Սրբութիւնը Ձեզ եւ Հայ համայնքն ու եկեղեցականները, ամենքն եւս ի միաբանական գործակցութիւն հրաւիրելով յօգուտ եւ ի պայծառութիւն տեղական եկեղեցւոյդ եւ ի շահ հանրական գործոյն:

(ստոր.) Դիւանապետ՝

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՊԱՏՃԵՆ

Այն պաշտօնագրին, որով Դիւանապետ Տ. Տիրայր Եպս. կը հաղորդէ Արսէն Վրդ.ին, թէ Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսը հաստատած է Բարգէն Սրբազանին Տեղապահութիւնը եւ թէ ինքն «ըստ պատուէրի Նորին Սրբութեան» պարտի «նոր ընտրուած Տեղապահին» յանձնել ինչ որ կը պատկանի Առաջնորդարանին :

ԴԻԻԱՆ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Թ. 1851

3 Նոյեմբ. 1917 ամի

Ի Ս. ԷԶՄԻԱՄԻՆ.

Գերապատիւ Տ. Արսէն Ծ. Վարդապետի Նախորդ
Առաջնորդի Թեմին Հայոց Ամերիկայի

Աչքի առաջ ունենալով այն պարագան, որ Ձեր հրաժարականի հիմամբ, Առաջնորդական Տեղապահ է ընտրուած Ամերիկայի Հայոց Թեմի համար Գեր. Տ. Բարգէն Եպիսկոպոս, որին Նորին Սրբութիւնը բարեհաճեց ճանաչել եւ հաստատել իւր պաշտօնի մէջ, իւր հրահանգները տալով նորա Թեմի գործերը

վարելու համար մինչեւ նոր Առաջնորդի ընտրութիւնը: Հայրապետական Դիւանս, ըստ պատուէրի Նորին Սրբութեան, առաջարկում է Ձեզ յանձնել Ձեզ մօտ գտնուած առաջնորդական բոլոր տեսակի գործերը, թղթերը, մատեանները, դրամական հաշիւները, կարասի եւն., որոնք առաջնորդարանին են պատկանում, նոր ընտրուած Տեղապահին:

Այս մասին գրուած է նաեւ նորան Դիւանին կողմից Նոյեմբ. 3, N. 1842 գրութեամբ:

(Ստոր.) Դիւանապետ՝ ՏԻՐԱՅՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

